

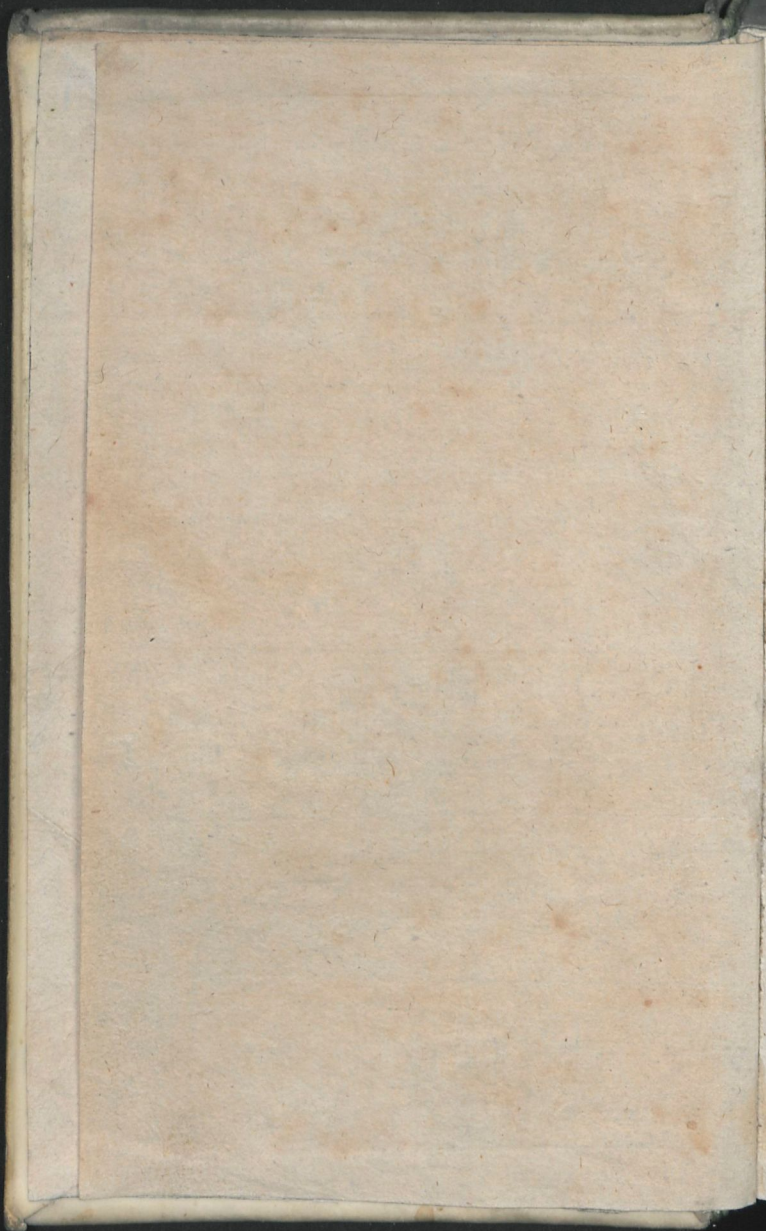

00

#

P

Im

GASPARIS SCIOPPII
MINERVA
SANCTIANA

IMPUGNATA AC REFUTATA

AB

AVGVSTINO MARIA DE MONTE,
SAVONENSE,

VNA CVM HVIVS

LVDIMAGISTRO

SEV

GRAMMATICORVM
APOLOGIA,

NEC NON

QVIBVSDAM SACRAE SCRIPTV-
RAE LOCVTIONIBVS, QVAE IMPE-
RITIS ET INDOCTIS PARVM LATINAE
VIDENTVR,

SECVNDVM EXEMPLVM ROMANVM
RECENSVIT ET PRAEFATVS EST

IOANNES ERHARDVS KAPPIVS.

L I P S I A E

APVD IOAN. FRIDERICI BRAVNII
HAEREDES. M DCC XXIII.

4

GASPARIS SCIOPIII

M I N E R V A

SANCTIANA

IMVGNATA AC REHV TATA

AVGVSTINO MARIA DE MONTE

LVDIMAGISTRO

GRAMMATICORVM

APPOGIA

CVRVSVM SACRAE SCRIPTV

RAE FOCVTORIVS. QVAE IMPE

RITIS ET INDOCTIS FARVM PATINE

VIDENTV

SECVNDVM EXEMPLVM ROMANVM

RECVRSVIT ET PRARATVS EST

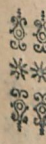
IOANNES ERHARDVS KAPIVS

L I P S I A E

AVD IOAN LIDERICI BRAVNI

HARRDES. MDCCXXIII

4

IO
H

re a
ticc
pit,
con
ing
pra
me
gra
I
ex c
Gra
sen
sple
riac
ex n
cat

Lectori Beneuolo

S. P. D.

IOANNES ERHARDVS KAPPIVS.

EVulganti iam mihi primum in Germania binas has Clarissimi MONTII diatribas, quarum altera Scioppii *Mineruam Sanctianam* impugnare ac refellere conatus est, altera Grammaticorum caussam defendendam in se suscepit, & hanc, quam vides, *Apologiam*, pro iis conscripsit, nec a praesenti instituto, nec ab ingenio meo alienum esse videtur, ea in hac praefatione praemittere, quae te scire tua meaque interesse existimo, nec saltem ingrata Tibi prorsus futura, certus confido.

Nondum quatuor effluxere hebdomades ex quo in luculentissimam Latinae Linguae Grammaticam, in *Latium scilicet Restitutum*, seu *Latinam linguam in veterem restitutam splendorem, opera & industria Augustini Mariae de Monte, Sauonenfis, Romae c19 19 ccxx.* ex typographia Antonii de Rubeis in 8. publicatam, non sine permagna animi mei laetitia

PRAEFATIO EDITORIS.

tia incidi. Nec solum magnificus hic, & praeclara quaeque promittens titulus, & duo alii, quorum vno hoc Latium Restitutum in libri primi exordio *Grammaticam vetustissimam* & *novissimam vnam*, altero, iisdem fere verbis, in fine libri duodevicesimi, *Grammaticam* (a) *Grammaticarum vetustissimam* & *novissimam vnam* appellavit, sed etiam censoris approbatio, Diarii Veneti commendatio, (b) auctoris ipsius praefatio, & denique ipsa operis moles, centum quippe, ni fallor, & triginta octo plagulis absoluti, ac magnitudine propterea vix vni nostri aevi Grammaticae secundi, vti quemuis Latinae linguae cultorem, ita etiam me, ad opus ipsum euoluendum, & cum cura perlegendum, facile inuitare potuerunt. Euolui etiam illud non sine cura, nec me euoluisse vnquam poenitebit, paginarum tamen angustia, cui praesens includenda est praefatio, prohibeor, quo minus ea, quae memoratu digna, quaeque obelo in illo notanda mihi videntur, hic loci in medium producam, alio fortasse loco, in posterum a me producenda. Dicam potius in praesentia de auctore

(a) p. 2027. (b) *Giornale de' Letterati d' Italia*, Tomi tricesimi tertii Parte secunda art. XIII. p. 514.

PRAEFATIO EDITORIS.

ctore ipso, deque eius vti aliis scriptis, ita & in primis de hoc *Latio Restituto*, nec tam meis, quam potius censoris, diarii Veneti, & auctoris ipsius verbis vtar, pauca tamen in eius dissertationem Criticam in Scioppij Mineruam Sanctianam animaduersurus, instituti huius rationibus a me explicatis.

Auctoris nomen, Grammatici Romae nunc florentissimi & celebratissimi, primum fortassis Alpes cum opere Hetrusco, compendio nimirum Memoriarum Historiarum Sauonae, patriae suae, transuolasse existimo, cuius titulum (c) me aliquando in *Langleti Fresnoii* Catalogo praecipuorum Historicorum, ab illustri MENCCKENIO nostro, vti constat, locupletato (d) legere memineram. Vnde ergo, inquit forte aliqui, plura de auctore, deque aliis eius scriptis, quae Te hic exhibiturum esse promissisti, haurire poteris? Hic ignorantiam meam ingenuae fatear necesse est, mihi de auctore, eiusque aliis scriptis, nihil constitisse, praeterquam de historia Sauonenfi iam adducta, at reperissem tamen forte de iis nonnulla, si diaria Hetrusca, & id genus

a 3

mo-

(c) *Compendio di memorie Storiche di Sauona*. 8. Romae 1697. (d) p. 404.

PRAEFATIO EDITORIS.

monimenta perquirere animus fuisset. Verumenimvero ipsemet clarissimus Auctor in hoc labore otia mihi fecit, utpote qui in diatribis, huic *Latio Restituto* adiectis, sui suorumque aliorum scriptorum aliquoties mentionem facere, e re sua existimavit.

Natus autem est doctissimus noster *Monivius* Sauonae, anno millesimo sexcentesimo quinquagesimo sexto (e) atque nunc annum sexagesimum sextum vel agit adhuc Romae, vel iam expleuit. Postquam in patria sua in sacras litteras per aliquot annos sedulo incubuerat, & in Theologia quoque Pontificia haud contemnendos profectus fecerat, more solemnii sacerdotio initiatus est, quo facto ei P. Magister Garrassinus, praefectus seruatorum B. Mariae, imposuit, ut toto quadragesimali tempore per omnia Sab-

(e) Id quod patet ex eius verbis in *Latio Restituto* p. 1403. allatis, opportune an praepostere in hac Grammatica nunc non quaero? *Quanta sit nitenti pulueris vis, & quantum ruinae secum trahant cuniculi, id quod ego annum agens decimum nonum perspexi, a scribendo non abhorreo. Decurrebat annus MDCLXXV. & tertius a secundo Allobrogum bello in Liguriam illato, cum Raphaellini de Turre, Patricii Genuensis, viri facinorosi, & ob multa facinora proscripsi, in publicam libertatem conspirantis perditissimis machinationibus Sabaudiae Dux auscultans, Sauonam sibi suisque magnis commodis seruituram, facile fore, id sibi persuasum habuerat &c.*

PRAEFATIO EDITORIS.

Sabbatha concionem de doloribus Mariae in templo Seruorum eius Sauonenſi haberet, quod etiam aliis occaſionibus non intermiſit. (f) Breui interiecto tempore, litteras ab Epifcopo Sauonenſi ſubſcriptas accepit, facientes fidem de eius moribus, de ſcientia & de facultate ad biennium ei data, audiendi Sacramentales confeſſiones. (g) Nec minori induſtria ibidem litteras humaniores excoluiſſe noſtrum Auguſtinum, teſtes ſunt litterae Vniuerſitatis, quam vocat, Sauonenſis, in quibus, eum Latinae & Hetruſcae eloquentiae, nec non hitoriis deſcribendis, aliisque facultatibus operam nauaſſe, orationes panegyricas ſaepe ſaepe in ea vrbe & alibi habuiſſe (h) aſſeueratur. Nec in aliorum teſtimoniis adquiſcere voluit noſter Montius, ſed ipſe induſtriae ſuae ſuique ingenii monumentum in adoleſcentia Genuae edidit, libellum nimirum, in quo ſaceram repraeſentationem apparitionis B. Mariae virginis in agro Sauonenſi Antonio Bottae, ſimplici proboque colono, factae, deſcripſit. Deſcripſit etiam illo tempore iuſſu

a 4

f) vid. *dedicationem* partis I. Lat. Reſtituti a 3. (g) vid. *Ludimagiſtrum* ſeu *Apologiam Grammaticorum* noſtrae editionis p. 29. (h) vide eius *Ludimagiſtrum* l. c.
(i) lib. cit. p. 28.

PRAEFATIO EDITORIS.

su Episcopi Naulienfis vitam S. Eugenii, cuius exuuiæ in illa cathedrali afferuantur, quam etiam laudato Episcopo detulit.

In patria tamen ei per infelicia fata perpetuo commorari non licuit, quæ etiam ipsemet in Epistola dedicatoria dissertationis Criticæ in Sanctii Mineruam ad Seraphinum Caualerium ita exposuit: „Aduersa fors me coëgit aliam patriam perquirere: Quid inquam aliam patriam? mihi semper Sauona erit dilectissima, iucundissimaque mater, nam quidquid potest charitatis & beneficentiæ in suos erogare ciues, in me collatum esse profiteor. Quam male mecum egit aduersa fors, quæ me a tanta patria, a tanto amico exulare coëgit? Domestica bella eo sæuiora, quo interiora pacem mihi cum meis ademunt; & breui, quæ imminebat totius rei familiaris dissipatio, superuenit. Quis potest cadentem lapidem in aëre retinere & retroagere? Ad praecipitium deuolutam domum sustinere non hominis, sed Diuini Numinis est. Quare vt aliquam alicubi quietem, aliquem meae vitæ statum nanciscerem, sponte domo, paternis bonis neglectis, eorum vsu & fructu carere passus sum,

PRAEFATIO EDITORIS.

„sum, vt dulcissimae parenti, tot malis cir-
„cumuentae ea fruenda relinquerem; me
„Romam recepi, in urbem, quae communis
„patria dicitur: ibi in litterarum regia litte-
„ras Latinas, inopia cogente, summo cum
„labore, parco tamen stipendio publice do-
„cere aggressus sum. Priusquam autem
Romae litterarium ludum aperiundi, atque
humaniores docendi litteras, facultatem ob-
tineret, munere Vicarii generalis (k) in in-
sula Corfica, in dioecesi Alerienfi, per bien-
nium iam perfunctus fuerat. Ex quo vero
ibidem domi Gymnasium apertum habu-
it, & latinis Litteris erudiendae iuuentuti
operam dedit, (l) in quo labore ultra trigin-
ta iam annos defudat, (m) fors etiam ipsi
contigit varios Principes Latinis litteris in-
struendi, vt Ducem Massae & Carrariae,
Ducem Bracciani, Ducem Gallefi, variosque
Marchiones, (inter quos Franc. Paulu-
tium, Card. Paulutii nepotem, p. 1052. suum
olim Auditorem, collaudat,) Comites, pluri-
mosque nobiles, & quot ex nobilibus Con-
uictoribus per triginta circiter annos (m)

a 5

Roma-

(k) in *Ludimagistro* p. 29. *transimus a Vicario generali ad
ludimagistrum &c.* (l) *ib.* p. 25. (m) *vid. epist. de-
dicat. Partis IV. ad Franciscum Claramontium, Patri-
tium Cefenatensem.*

PRAEFATIO EDITORIS.

Romanum Seminarium subdocendos ipsi commiserit. Interea in hac regina vrbium varias etiam orationes in diuersis templis & solemnitatibus, extemporaneas etiam habuit, vt his vltimis testimonium in scriptis praebuere, qui ipsum concionatori designato, & ex repentina caussa impotenti, subrogarunt, illiusque partes iteratis precibus, illum alias expertum supplere coegerunt, ne in pleno auditorio desiderata concio deesset. (n) Eodem tempore scriptis etiam in Republica litteraria inclarescere perexit, inter quae iam supra memoratae historiae Sauonae in compendium redactae, vna cum Elogiis illustrium virorum Sauonenfium, (o) ingenito suo in patriam amori debentur, quo etiam hodieque adeo flagrare videtur, vt non potuerit non illum etiam inter Grammaticas regulas, in loco licet alieno, declarare, in quam sententiam p. 1403. & p. 2029. *Latii Restitui*, si placet, conferri possunt. Decuit etiam hunc primum e Romanis Grammaticis, Grammaticum euulgare librum, eoque locum, quem fama ipsi adsignauerat, publicis scriptis quoque vindicare.

Nec

(n) vid. *Ludimagistrum* p. 29. (o) lib. cit. p. 28.

PRAEFATIO EDITORIS.

Nec officio suo defuisse censendus est noster, nec eius proposito exoptatus successus, quum in Emmanuelem Aluarum, primae caeuae Grammaticum (cuius Grammaticam in Hetruscum etiam idioma a *Ioanne Laurentio Guarnerio* translata, & quintum Venetiis 1709. in 12. sub titulo: *La famosa Grammatica d' Emmanuele Alvaro* excusam possideo) explicationes quasdam *Emmanuele Dilucidato* inscriptas, ac in duos tomos collectas Romanis typis publicaret.

(p) „Hic liber, inquit *doctissimus Auctor*, „nec integram continebat Grammaticam, „nec in omnibus satisfacere poterat. Scripsi „tunc studentibus & rudibus, & ob id Italice, & omnium veterum exempla allata in „Italicum sermonem traduxi. Vidi tamen „ob plurimas enucleatas, atque dilucidatas „difficultates vsui fuisse, & esse compluribus magistris. (q) quibus vt alio loco ait, (r) docentibus etiam, vt discantibus eandem communem fecerat.

Nec minus hic Latinae Linguae Magister praestantissimus, in hac principe totius

(p) vide praefationem Auctoris *Latio suo* praemissam, eiusque *Ludimagistrum* p. 28. [q] vide cit. praef.

(r) vide *Ludimagistrum* p. 28.

PRAEFATIO EDITORIS.

tius Latii vrbe, varia Latina, Elogia, Epigrammata, Anagrammata typis excudenda curauit, (s) quorum nonnulla, postquam CLEMENS XI. litteratorum princeps ac pater litterarum, & postremo Elogium suum cum duodecim purissimis anagrammatis, e suo nomine litteraliter depromptis, suaque gesta exprimentibus, vidisset, sponte auctori nostro animum fecit, vt, si nollet Sauonae, in vrbe Genua & in tota Liguria Canonicatum, aut aliud vacans beneficium peteret, promittens se ipsi in omnibus fore gratiosum. (t) Nec tamen Parochiam vnquam petiit, quod ab ea semper abhorrebat, Canonicatum vero in patria, a summo Pontifice gratiose oblatum, quemque etiam vltro obtinere potuisset, obtinere non potuit, dum ipsi aduersa fors obfistebat. „At quid! ait *idem* (u) non meum seu alienum infortunium, quid inquam alienum, maiorem in partem meum, quia meorum ab illo me absterruit, dum meorum mala fors faceret, vt ego malam, immo peiorem in patria sortem habiturus essem, si Canonicatus pertenuis meis meorumque leuandis miseris non satis futurus erat. Malui potius

(s) l. c. (t) l. c. p. 35. (u) l. c. p. 28.

PRAEFATIO EDITORIS.

„tius absens audire quam praefens eas vide-
„re calamitates, quibus consulere nequi-
„rem, & quamdiu pro viribus, pro valetu-
„dine potui, collum tam duro docendi litte-
„ras iugo subdidi. At enimvero faterur,
vnum se inuenisse de se optime meritum
Excellentissimum D. Principem, MAR-
CVM ANTONIVM BVRGHESI-
VM, qui eum in Collegium Sacerdotum,
magnificentissimo suo S. Mariae Maioris
Burghesiano sacello inseruentium coo-
ptauit. (x)

Vt vero ab aliis eius libris ad Latium hoc
Restitutum paulo propius accedamus, est il-
lud opus fere viginti annorum, quod elabo-
randi iam ante viginti duos annos Cauale-
rio suo animum aperuit, (y) ante duos ve-
ro annos implorante B. Maria, improbo
labore, (z) absoluit. In quatuor autem
partes diuisit Latium suum, quarum pri-
mam ineffabilibus Virginis Matris crucifixo
filio compatiens doloribus humillime di-
cauit hic indignissimus, qui in B. Mariae nu-
meretur, seruus. (aa) In hac dedicatione
B.Ma-

(x) vide *Ludimagistrum* p. 43. (y) vid. *epist. dedic.* ad
Caualerium. (z) vid. *epist. dedic.* partis IV. (aa) ita
se subscripsit in dedicatione.

PRAEFATIO EDITORIS.

B. Mariam Virginem mox augustissimam
Reginam Martyrum, mox clementissimam
& potentissimam patronam, mox protectri-
cem & refugium peccatorum inuocat, eius
compassionem ipsa Christi filii eius passione
maiores cum D. Bernardo praedicat, atque
eam, quae ipsi manifestis miraculis, prolixè
hic recensitis, hanc vitam caducam & peri-
turam ter & quater saluam facere dignata sit,
eius animam aeternum saluare velit, sup-
plex anhelat. Secundam vero huius Latii
partem Francisco & Iacobo fratribus Bur-
ghesijs, Principis Burghesii filiis dignissimis,
tertiam vero Perseo Baroni Circeo, Patricio
Romano, & quartam denique Francisco
Claramontio, Patricio Cesenatensi, dedi-
cauit, quos omnes Latinis litteris olim im-
buerat. Dignum etiam hoc singulare opus
typis & publica luce censuit Ioannes Bou-
get, ex cuius approbatione quaedam verba
huic praefationi subiecta fuere, cui tamen
Diarii Veneti elogium (bb) eiusdem iam
supra memoratum, hic intexere placet:
*Chi s' e preso a compilar l' opera che segue, si è
posto in mente di volere a pieno erudire la gio-
uentù in tutto ciò, che s' appartiene e alla lingua
Lati-*

(bb) Parte secunda Tomi tricesimi tertii pag. cit.

PRAEFATIO EDITORIS.

*Latina, e all' antica erudizione Romana: di-
uisamento sempremai sommamente lodetole in
chi sappia riuscirsi bene e con profitto. Post-
quam integrum, vti in fronte libri habetur
titulum Latinum Latine adduxerat doctis-
simus huius diarii Auctor, hanc recensio-
nem illius non Hetruscis, quod ei alias so-
lemne est, sed Latinis verbis adornatam ibi-
dem exhibuit: Hoc opus &c. praeter ea, quae
ad vniuersam latinitatis iustitutionem & ar-
tem medullitus traduntur, continet explicatio-
nem omnium verborum & nominum, pro eorum
varia significatione & syntaxi, & diuersa ca-
pita, nempe de reductione veteris pecuniae ad
praesentem romanam, cum suis tabellis fusi-
me extensis, & in latina locutione de ratiocinio,
de accepto & expenso, de foenore, de re agraria,
de re nautica, bellica, medicinali, de publico cur-
su, de veredis, de curribus, de pondere & men-
sura &c. difficillima quaeque enodantur, &
penitissima aperiuntur. Omnia veterum la-
tinorum scriptorum dictis frequentibus &
exemplis plerisque in Italicum sermonem tra-
ductis approbantur &c. Hactenus huius
Diarii Hetrusci verba, quibus paria fere
habet auctoris ipsius ad Lectorem praefa-
tio, ex qua praeter ea, quae post hanc praef-
atio*

PRAEFATIO EDITORIS.

fationem habentur, nonnulla hic repetiisse
iuuabit, quae partim ad prolixitatem huius
operis excusandam, partim ad methodum,
qua Auctor Latinam linguam docere solet,
indicandam, omnia vero ad opus ipsum le-
ctoribus commendandum spectare viden-
tur. „In longum protraxi hoc opus, *inquit*,
„primo quia Magistris scribo, quorum est
„plura scire; & quo fons est vberior, eo fa-
„cilius ex eo, & expeditius haurietur aqua.
„Mihi videntur non bene sapere, qui in re-
„bus Grammaticis breuitatem quaerunt;
„nam breuitas ieiunum reddit discipulum,
„& quae discenda sunt, non discet. Nolumus
„breuitatem in vestibus, in commestrationi-
„bus, in ludis, & iocis &c. Sed quod satis
„sit; nam vestes ad congruum corporis ha-
„bitum, commestrationes ad saturitatem, lu-
„di ad integram animi relaxationem deside-
„rantur. Breuitas studenti non prodest,
„immo potius obest, quia breuitati igno-
„rantia est comes. Breuitas in praecepto-
„re non multa laudatur, quia quo breuior,
„eo fiet obscurior. Nolo tamen, vt prae-
„ceptor in docendo sit longus; sed hanc in
„eo breuitatem desidero, vt multa, immo
„omnia, quae in vnum caput conferre
potest,

PRAEFATIO EDITORIS.

33, potest, vnico praecepto tradat. Ego do-
 33, cens verba infinita in vnam contraho ex-
 33, plicationem, nec hoc mirum videatur;
 33, nam omnia infinita tribus vocibus conti-
 33, nentur: *Amare, amauisse, amaturum*. Iti-
 33, dem omnia gerundia per me vnicam le-
 33, ctionem important, quae tres voces sunt,
 33, *amandi, amando, amandum*; nec ad expli-
 33, candas & construendas tres voces tanta re-
 33, quiritur quaestio, & temporis, & sermo-
 33, nis prolixitas, & regularum multiplicatio,
 33, vt guttatim in discipulorum mentes Gram-
 33, matica instilletur; & sic de reliquis parti-
 33, bus orationis. Hoc modo Ars erit bre-
 33, uis, & non manca. Tota difficultas est in
 33, praxi, vt discipulus in iis, quae doctus est,
 33, exerceatur. Dicit mihi aliquis: cur tu
 33, circa infinita, gerundia, & alia &c. tam
 33, multa scripsisti, vt longior sis quocunque
 33, Grammaticam artem tradente. Sciat be-
 33, dignissimus Lector, vt supra dixi, me non
 33, scripsisse discensibus, sed docentibus, &
 33, quae scripsi necesse est, vt Magister perfe-
 33, cte intelligat, & sciat suo tempore ea com-
 33, municare discipulis. Aliud est efformare
 33, magistrum, aliud efformare discipulum.
 33, Multa scripsi, vt praeceptor institoris &
 33, mercatoris more suis mercibus abundet,

PRAEFATIO EDITORIS.

„& non fit veluti propola, qui sua minuta-
„tim vendit. Copia in docente, non inopia
„requiritur, vt ad quaeuis dubia & quasuis
„difficultates soluendas, fit promptus atque
„paratus. „ Et paucis interiectis dicit, le-
„ctori ex indice Grammaticale Dictionarium
& Phrasarium aperiri, & quo omnia ex suis
fontibus hauriri potuerint, perfectam im-
mo medullitus perquisitam fuisse totam ve-
terum scriptorum vniuersitatem. Eadem fe-
re, quae de methodo in hac praefatione sua
monuerat, in Latio ipso & quidem Lib. XX. p.
2020. denuo inculcat, & inter alia obseruat,
se non discenti, sed docenti potius scripsisse,
„vt quoddam manuale opus habeat ad me-
„moriā reuocandam quasi totius linguae
„ Latinae promptuarium. Et quantum potui,
„pergit auctor, quidquid in arte Grammati-
„ca desiderari potest, huc collegi, ne vteri-
„us sit, quod desideret, nec illi desit, quod
„doceat; & discipulus praeceptorem ha-
„beat, vnde discat. Innumerae paene
„Grammaticae typis commissae sunt, quae
„omnem artem in compendium redigunt;
„& ad tale mihi videtur compendium reda-
„cta haec ars, vt ieiunus fere praeceptor,
„magis magisque ieiuni discentes sint, ita vt
„potius nomine quam re Latini dicamur.

Ob

PRAEFATIO EDITORIS.

Ob id Latium Latio restituere conatus sum, & vberem Grammaticam extendere & explanare, ne amplius in arcto & in arido res sit, & quasi Latinitatis gazas profundere, vt eis quis suo iure ditetur. Cum meum igitur sit, longe lateque totius Latinitatis abditissima in conspectum dare, nolui Poësin obiter attingere, sed potius silentio, quam a longe eam indicare.

Atque huius tam celebris, tam felicitis, tam docti, totaque, vt ait, *uniuersitate scriptorum antiquorum* instructi Grammatici, Grammaticae Grammaticarum vetustissimae & nouissimae vnius auctoris, veterisque Latii nostro aeuo restitutoris, nescio num veri atque satis idonei, Latio Restituto, in quo teste auctore (cc) omnia subtilissime, & ad vnguem enucleantur, praemissa est, cum Scioppii Minerua Sanctiana impugnata ac refutata, tum Ludimagister, seu Apologia Grammaticorum, quas diatribas ex opere prolixo, tot elogiis ornato, paucis forte apud nos adhuc viso, in vsum Germanorum Lipsiensibus typis eum etiam in finem separatim excudendas curauit, vt ex vngue leonem, & quid tanto dignum ferat hic promissor hiatu, vno labore cognoscere possint? Vt *ἡρεπερ ἡρεπερον* committam, obseruationem illam de quibusdam sacrae Scripturae locutionibus, quae imperitis & indoctis parum Latinae videntur, ex p. 2034. seqq. Latii Restituti, notulas vero ex allegatis paginis repetitas fuisse, te latere nolo. At in ipsa Latinitate Vulgatae, vbi a recto Grammaticorum sensu discordare videtur, mysterium latere, credat

b 2

cum

(cc) in fine dissertationis Criticae in *Minerua Sanctianam*.

PRAEFATIO EDITORIS.

cum Montio Iudaeus apella non ego. Quae vero de sua disertatione Critica in Scioppii Mineruam Sauctianam Lectorem edocere voluit, illa ex ipsius verbis, huic praefationi subiectis, facili negotio perspicere poteris. Huius titulum non tam ex mea, quam potius ex Clarissimi auctoris mente formaui, utpote qui praeter praenomen, quod Scioppio erat, praemissum, τὸ *impugnatur* tantum in vocem *impugnata* mutaui, atque participium, quod ex τῷ refellere formandum fuisset, formati autem, uti notum est, nequibat, voce synonymica τῷ refutata expressi.

Quamquam autem primae huius opellae titulum magis ex mente doctissimi Montii, quam mea ita instructum fuisse, iam dixerim: eum tamen locum quoque habere posse arbitror, si Scioppii nomen non tanquam auctoris, sed editoris Mineruae, consideretur, quippe qui illam a Francisco Sanctio, Brocensi, in inelyta Salmanticensi Academia primario Rhetorices & Graecae Linguae Doctore adornatam, & Salmanticae 1587 primum publicatam, tandem ab Duce Alcalaeo, Hispanici Regis Legato, qui eam 1625 Romam secum detulerat, accepit, ac multis ornatae elogiis, notulisque suis auctam, Patavino iterum prelo subiecit, (dd) seu Sauctianam Grammaticam, magno suo studio excultam & perpolitam, multoque cum auctiorem, quam a Sanctio fuit edita, tum methodi legibus congruentiorem luci commisit, (ee) Postquam huius editionis

(dd) Verba sunt doctissimi *Perizonii* in praefatione Sanctii Mineruae praemissa. (ee) vide ipsius *Scioppii* disertationem de veteris ac nouae Grammaticae Latinae

PRAEFATIO EDITORIS.

nis exemplum a *Marquardo Gudio* ex Italia Amstelodamum delatum esset, illud non tantum ibidem 1664 excusum, sed etiam post haec cum notis *Jacobi Perizonii* Franequerae 1687. 1693. 1702. & postremo 1714. Amstelodamenfibus typis repetitum fuit, in quo praeter ea, quae addiderat in sua editione *Gaspar Scioppius*, hic etiam vacis inclusa, notae Perizonianae plurimum sunt locupletatae.

Haec vera Mineruae Sanctianae est historia, post cuius editionem varia omnino fata & diuersa viorum eruditorum, nescio num sua culpa? expertus est iudicia Scioppius. *Ioannes Henricus Boeclerus* in Bibliographia Critica (ff) hanc Sanctii Mineruam a Scioppio suppressam fuisse ait, quam accusationem *Adrianus Bailletus* iudiciorum Tom. III. mitigauit, suppressionem libri in animo saltim habuisse Scioppium affirmans, quo tatus eum exscriberet. (gg) Denique *Thomas Crenius*, verbis Boecleri nimium credulus Scioppium plagiariorum catalogo inserere nullus dubitauit, dissert. de furibus librariis n. 94. p. 100. e quibus tamen eum doctissimus auctor animaduersionum in Boecleri Bibliographiam Criticam eripere allaborauit. (hh) At enimvero in longe alia abiit Clarissimus noster *Montius*. Tantum enim abest, vt hanc Mineruam vero suo auctori doctissi-

b 2

m

origine, dignitate & ysu, quam Grammaticae suae Philosophicae praemisit, quaeque vltimum Augustae Vindelicorum a Cl. *Herzogio* recensita fuit plag. c.a. in nota. (ff) p. 23. ex editione Cl. *Krausii*. (gg) n. 665. p. 107. *On l'accusoit aussi d'auoir voulu supprimer l'excellent livre du celebre Sanctius, appelle la Minerve, afin de le piller avec plus d'impunité, & de mieux cacher le vol, qu'il en a fait.* (hh) p. 832. seq.

PRAEFATIO EDITORIS.

mo Sanctio tribuerit, vt potius illam, non solum Scioppio claris & disertis verbis adscribat, sed etiam in dissertatione Critica hanc Minervam impugnans ac refellens, non contra Sanctium, sed contra Scioppium disputet, atque in eum grauiter inuehatur. Ne vero quid Montio nostro tribuisse videar, quod a mente eius alienum sit, non inconsultum erit, quaedam ipsius Romani nostri Grammatici verba in medium produxisse, vt asserto nostro fides sua constet. Ita vero in praefatione *Latio Restituto* praemisissa inquit: Sic Scioppius suam edidit Minervam, crassam vero, quae non e Iouis, sed e *Scioppii capite prodiit*. Idem affirmat in tota dissertatione Critica: e. g. p. 1. *Aut ipse* (Scioppius) *putauit e suo capite, vt Iuppiter Minervam peperisse, hirco-cervum peperit turpemque chimaeram*. Scioppium etiam in eadem semper nomine compellat, pungit, lacerat, Sanctii nomine ne quidem adducto. Nec disputat noster Montius in dissertatione sua contra additamenta Sanctianae Minervae a Scioppio in prima editione adiecta, & in Perizoniana, vti iam diximus, vncis inclusa, sed contra ipsa Sanctii principia & verba, quae a Scioppio quidem suo calculo deinde approbata, & in suam Grammaticam Philosophicam translata fuerunt, non tamen, meo quidem iudicio, nostrum eo iurare videntur, vt ob hanc approbationem ac usum Minervae, Minervam vero suo auctori iure eripere, editori ac laudatori eius adscribere, eique ob aliud, Sanctii scilicet, alucinationes, errores &c. quos in ea inuenisse sibi videtur, impune insultare potuerit. Equidem in praefatione se ea moderatione hic usum fuisse perhibet, vt maledictis abstinuerit. At enim-
nero

PRAEFATIO EDITORIS.

uero num satis moderate haec dicta fuerint, dum e.g. Scioppium totum mendacem, Pseudo-grammaticum, qui admodum vagus, inconstans, & mendax sit, appellat, eum sermonis non sapientis sed insipientis, interpretationis fatuae, insulsae tautologiae, inuentorum sophisticorum insinuat, & num omnia haec & id genus alia in Scioppium dicta e centum maledictorum eximi possint, diiudicare hic nolo, sed totam Montii dissertationem in Mineruam Sanctianam eruditi lectoris iudicio relinquo, miratus, cur nullibi mentionem fecerit doctissimi Perizonii, tam eximii eius editoris & commentatoris, cuius notae una cum Minerua ipsa & Montianis in eam stricturis dignae omnino sunt, quae ab ingenuo Latinae linguae cultore conferantur, atque expendantur; *modeste tamen*, Fabius inquit, (ii) *Et circumspetto iudicio de tantis viris pronuntiandum est, ne (quod plerisque accidit) damnent, quae non intelligant: Summi enim sunt, homines tamen.* Nihil etiam humani a nostro auctore alienum esse, erunt fortasse nonnulla in his ipsis diatribis, quae id satis superque comprobare poterunt. Leue est, & vix animaduersione dignum, quod Perotti Cornucopiam in dissertatione sua Critica (kk) alleget, qui liber *Cornu copiae* ab auctore suo inscriptus est, & sic a nostro inscribendus fuisset, quanquam me non fugiat, vocem etiam *cornucopiam* in antiquis auctoribus occurrere. At grauius illud nonnullis videbitur, nostrum veteris Latii restitutorem voces quasdam in veteri Latio non obuias e.g. *Dictionaryum* (ll) *Phrasarium* (mm) *Concordantias* (nn) *qualificare* (oo) adhibuisse &c. quae ab omnibus pro barbaris habentur. Nec antiqui *iuxta* pro *secundum* dixerunt, uti noster *iuxta adagium* (pp), &c. sed recentiores Nazarius, Hieronymus, Solinus a doctissimo quondam *Cellario* in curis posterioribus (qq) iam pro-

(ii) Lib. X. c. 1. p. 884. ex editione Cel. *Burmanni*. (kk) p. 7. editionis nostrae. (ll) in praef. Latii. (mm) ib. (nn) in diss. Crit. p. 6. edit. nostrae. (oo) p. 19. (pp) p. 2.

PRAEFATIO EDITORIS.

producti, quos tamen in *Antibarbaro* non vult doctoribus Latinitatis antiquioribus anteferri. Vox etiam *quandoque*, quae in auctoris nostri diatribis facillime pro *interdum* vsurpatur, praeter veterum auctoritatem ita vsurpata quibusdam videbitur, quanquam, ne quid dissimulem, Clariss. & de elegantioribus litteris dudum praeclare meritis *Andreas Strübelius* in nouissima Fabri editione post *Borrichium*, certiora, quae dicit, *Quintiliani*, *Senecae*, *Celli* &c. immo ipsius *Ciceronis* testimonia pro ea citant, ab aliis tamen aliter explicata. Elegantias etiam Latinae linguae nostrum non semper sectari, vel illud exemplo est, quod p. 32. dicat *si aliquis*, pro quo alii semper dicunt *si quis* &c. Deniq; vitiosa orthographia vocum quarundam Latinarum e Graeca lingua ortarum e. g. *Ethimologia* pro *Etymologia*, *Rhetorica* pro *Rhetorica* &c. in nostra editione vna cum aliis emendatae, ac pro operarum forte mendis habendae, & silentium auctoris, vbi omnes, quibus instructus est, scientias atq; artes recenset, euincere videntur, auctorem nostrum Graecae linguae notitia destitui; qua nra hic veteris Latii restitutor sine damno carere potuerit, vel debuerit, tu, Lector erudite, pro sapientia tua, facile iudicabis. Sed & haec a nobis animaduersa, praeter alia auctoris e. g. illa constructio, qua in *Ludimagistro* p. 26. dicit: hos ego interrogarem, praecipue si nobiles, si summos viros, si masculae prolis parentes, & ab eis quaererem &c. illa orthographia, qua binas voces *id est* semper in vnam *id est* constat, illa diuidendi ratio, qua perexisse, coniuncta ita diuidit, Tuae censurae, Lector beneuole, subiecta sunt, qui, si conatibus nostris in posterum fauere velis, cum auctoris nostri, quod supra vocauit *Dictionarium seu Phrasarium* tum *Cl. Ioannis Iensii* purae & impurae Latinitatis Collectanea breui a nobis expectare poteris. Vale. Dabam Lipsiae in Museo meo III. Non. Oct. A. O. R. MDCCXXXII.

I.

*Ex approbatione Ioannis Bouget, Prioris S.
Martini di Scey, Lectoris linguae Sanctae in
Collegio Vrbanò de Propaganda*

Fide.

Summam Auctoris in enucleandis difficillimis quibusque quaestionibus diligentiam; & ingentem in Scriptorum vetustiorum sensibus aperiendis & luculenter interpretandis solertiam, non sine fructu sum admiratus. Ideo tam singulare opus typis & publica luce dignum censeo.

Ex Auctoris praefatione ad Lectorem.

Perspexi etiam, multas multorum Auctorum Grammaticas, qui potius suo Marte, quam veterum Latinorum auctoritate tradiderunt praecepta non tuta, & fallentia; & saepe saepius exempla vera, & praecepta falsa. Sic Scioppius suam edidit Mineruam crassam vero, quae non e Iouis, sed e Scioppii capite prodiit, in quam breuem criticam dissertationem intexui. Animaduerti, Latinam linguam hodierna tempestate ita vitiatam, vt pauci inueniantur, qui Latini dicendi sint, partim ex incitia praeceptorum, qui nudius tertius e scholis egressi, ex discipulis facti sunt magistri, & partim ex errore studentium, qui vix lingua Latina aspersi, se imbutos putant. &c. Non potui non aperte seorsim obiter Sanctianam Scioppii Mineruam impugnare, quia eius principia omnino nostris, & omnium Grammaticorum principiis & institutis aduersantur, nihilominus ea moderatione vtor, vt maledictis abstineam: nec eos commendo, qui aduersarios non rationibus, sed iniuriis contumeliisque conuincere nituntur.

c

II.

II.

Ex auctoris dedicatione ad Seraphinum Caualerium, Sauonensem Sacerdotem.

Mihi visum est praemittere criticam dissertationem in Scioppii Sanctianam Mineruam, & hanc in testimonium nostrae mutuae necessitudinis tibi inscribere, qui in arte Grammatica tam excellis, vt videas, an legitime & certo iure confutauerim, quae Scioppius contra communem docendi vsum, & artem euulgauit. Hanc censuram potius attigi, quam perfecti temporis inopia, & non multiplicandi voluminis causa. Tuum in re Grammatica hominis doctissimi iudicium exoptulo, vt quae damnaui & quae damnanda supersunt, iudices, an iure damnata sint, & reliqua damnanda videantur. Accedit huic dissertationi Grammaticorum suscepta defensio, quam etiam tibi inscribo mittoque, & ad hanc me in primis mouit consideratio tui, qui omnibus numeris absolutus magister es, & in vrbe Sauona de nobili iuuentute praecipue bene meritus, te nihil ex tanto beneficio, ex tam dura professione retulisse, nisi quod pertenuis stipendium dat vetusia consuetudo, & in dies minuit, locorum temporumque calamitas, & magisterii neglecta dignitas.

SCIOPII
MINERVA SANCTIANA
IMPUGNATVR, ATQVE
REFELLITVR.

SCioppius dum suo ingenii acumine, atque theoremate veram certamque linguae Latinae rationem inuenisse excogitauit, a primo aberrans suae mentis instituto, quo sibi proposuerat ad vnam classẽ redigere omnia verba, & explicite, aut implicite illis accufatium apponere, & per ellipsin omnes obliquos, & posteros casus auferre, eodem tempore, eodemque studio, quo totam artem Grammaticam ad duo tantum principia contrahere elaborauit, eodem tempore distraxit, atque destruxit. Voluit ipse theoreticam Grammaticam inuenire, quae potius purum ens rationis, & metaphysicum figmentum dici potest, dum ipse rationem in rebus Grammaticis inuenisse gloriatur, quae aliam rationem non admittunt, quam vsum, & praxin iuxta illud vulgare adagium: *Sic dixere priores.* Dum ipse putauit e suo capite, vt Iuppiter Mineruam peperisse, hirco-ceruum peperit, turpemque chimaeram, & quasi alterum in rebus Grammaticis Numen se iactans Varronem, Diomedem, Quintilianum, Priscianum, Donatum, Vallam, caeterosque eximios linguae Latinae professores premit, conculcat, ferit, iugulat. Pauca
attin=

attingam, vt facile fit cognoscere ex vngue leonem.

Non vult Scioppius pronomen esse vnam ex partibus orationis, sed confundit nomen cum pronomine. Illud significat, appellat rem, & personam: hoc tantum connotat, & ideo dicitur pronomen, quia loco nominis, quod connotat, quare sunt diuersa officia, & diuersa nomina; & non mihi videtur esse certa ratio, qua nomen, & pronomen sint vnum & idem. Vide Lat. Restit. p. 44. 1754.

Excludit a partibus orationis interiectionem, quam neque vult esse aduerbium. Quid ergo erit? Ipse se ipsum implicat. Alio munere funguntur aduerbia, alio interiectiones. Cum etiam per ipsum Scioppium significet aliquid aliud ab aduerbio, erit ergo distincta pars orationis. Vide Lat. Restit. p. 82. 1901.

Multa ipse cauillatur circa nomina, & verba, circa modos, & tempora. Vide in nostro Latio p. 138. 144. 147. vbi nos agimus de his non sophistice, sed practice, & methodice. Veniamus ad alia, quae in praxin reduci nequeunt.

Ad eradicandas linguae Latinae radices asserit in lib. II. cap. 2. casum rectum a verbo non regi. Hic ego eum interpellarem: tu vocas casum rectum, & ab omnibus Grammaticis dicitur nominatiuus casus rectus non ob aliud, nisi quia a verbo regatur. Tu dicis casum rectum a verbo non regi. Si est casus rectus, a quo regetur? Iam ipse tibi contradicis: nomine concedis, & re illum negas. Adducit exemplum: *Cato scribit. Cato*, inquit, *suppositum est, non persona agens, aut patiens, vt somniant Grammatici.* Et subinde addit: *Nec vlllo alio modo reperitur nominatiuus in Latino sermone.* Mihi liceat interrogare eundem Scioppium; Quis est, qui scribit? necesse est, vt dicat: *Cato.* Tu igitur mi-

hi das a
se subfit
bente?
vt tu scri
maticis
vt nos e
bere de
cet ad p
loco (C
ipfam
agens,
let signi
sus, si a
Quom
mens ad
ligat?
vitur m
hunc es
Subst
habere
gurate
estne h
que ser
puer.
minati
na conc
pacem;
sum An
aliquan
Anniba
ti, sed
bal est
ponat I
persona
nus) v
p. 179.

hi das agentem, quem negas. Quomodo potest per se subsistere (*scribit*) nisi fiat sermo de persona scribente? Non est Scioppii (*Cato*) nudum suppositum, ut tu scribis, sed agens. Suppositum in rebus Grammaticis intelligitur de persona, quae supponitur, ut nos explicamus in Reciprocis. Suppositum habere debet relationem ad suum individuum, scilicet ad personam, ad quam refertur sermo. Hoc loco (*Cato scribit*) tu non mihi das suppositum, sed ipsam personam scribentem: Quare (*Cato*) erit agens, & non suppositum. Aliter quomodo posset significari nostrae mentis conceptus, noster sensus, si aptis, & apertis verbis non exprimeretur? Quomodo in nudo verbo (*scribit*) potest humana mens acquiescere, nisi scriben. in *Catonem* intelligat? Quod postea addis. *Nec ullo alio modo reperitur nominatiuus in Latino sermone.* Nonne vides hunc esse non sapientis, sed insipientis sermonem?

Subsequitur ibidem dicendo, non posse verbum habere duos nominatiuos: *Ego doceo libens*, vult figurate dici, id est, ego doceo qui sum libens. Potestne haec locutio cadere in bonum, legitimumque sensum? Non vteretur hac circumlocutione puer. Non sunt ibi duo segregati distinctique nominatiui, sed vnus nominatiuus continuatus, & vna concordantia. Inquit ipse: *Ego Hannibal peto pacem; deest ens, vel qui sum Annibal.* Ego, qui sum Annibal, dicunt Rhetores, quando orationi aliquam circa virum auxesin facere volunt. Ego Annibal in casu continuato non sunt duo nominatiui, sed vnus, & vna, eademque persona, nec *Annibal* est suppositum, quia referatur ad *Ego*, aut supponat *ly Ego*, quia (ego Annibal) comprehendit personam, & nomen personae, ut (*Ego Augustianus*) vnus sum, & non duo. Vide in nostro *Latic*

4 I. SCIOPPII MINERVA SANCTIANA

Vult participia non connotare ea tantum tempora; quae illis assignant Grammatici vt amans significat praesens, & praeteritum imperfectum modi indicatiui, id est, qui amat, & amabat. Amaturus, qui amabit &c. sed vult vniuersumque participium connotare ex se omnia tempora: & dat exemplum: *Sed postquam amans accessit pollicens pretium.* *Terr. And. l. i.* eius interpretatio per me est haec, *ma dopo che l'amante si accostò promettendogli il prezzo.* Scioppius explicat: *pollicens*, id est, pollicitus est; & vult tempus desumere participium a verbo *accessit*, & aequivaleret per periphrasin: *accessit*, & pollicitus est pretium: sed eo casu non sumus amplius in participio, sed pro participio per circumlocutionem adhibemus verbum. Possunt quidem omnia participia coniungi cum verbo cuiusuis temporis, & modi, sed participium semper suum tempus, suamque vim retinebit. *Amaturus sum*, vult ipse esse participium temporis praesentis, quia adhaeret tempori praesenti *sum*. Tempus praesens connotat rem in actu praesentem, cum dico *amaturus sum*, indico non quod facio, sed quod facturus sum, non me amare, sed me amaturum; quare participium semper seruat suum tempus. Adducit aliud exemplum: *Herus emit me dicto audientem*, non imperantem sibi. *Plaut. Menaech. II. 3.* Ego sic interpretor: *Il padrone ho comprato me, che faccio à posta di quello, e non lo comando.* Scioppius: *me dicto audientem*, vult esse participium temporis futuri, id est, me dicto auditurum, vel qui futurus ero dicto audiens. Ipse vult omnia peruertere. Sensus legitimus est: *Herus emit me*; quia soleo dicto audire, & non imperare sibi: quomodo vult explicare, *il padrone ho comprato me, che farò à posta di lui, e non comandarò à lui*: haec interpretatio nec sensui, nec bono vulgatoque sermoni conuenit: *Herus emit seruum* haec

hac conditione, vt obtemperet, & non imperet; nec euenti hac lege, hoc pacto opus est, vt seruus sit futurus dicto audiens, & non sit imperaturus, sed emit seruum obtemperantem, & non imperantem hero, quia nouit serui naturam bonam, facilem; & morigeram.

Dicit nulla verba posse regere post se genitiuum, sed hunc genitiuum esse possessionis; aut a subintellecto aliquo nomine substantiuo regi, & neutiquam esse casum verbi. Adducit exempla: *Emi hoc magni*, id est, *emi hoc pretio magni aeris*. Si Scioppius bene nosset Latinam linguam, non dedisset exemplum mendosum; nam non dicimus: *emi hoc magni*, sed magno; ita apud omnes probatos Scriptores: vide in nostro Latio p. 240. sed mirum non est in eodem in homine, qui totus mendax est. Si dixisset *emi hoc magno*, i. e. magno pretio, optime dixisset. *Emi hoc magni*, i. e. pretio magni aeris: hanc interpretationem facit Scioppius, & praeter ipsum nemo. Dicimus bina millia aeris, tria millia aeris, id est, bina millia assium, tria millia assium: bini aeris, terni aeris, i. e. bini asses, tres asses: Vide Lat. p. 954. 961. 963. Sequitur Scioppius, & dicit: *Ego pluris te aestimo*, i. e. *ego aestimo te pretio pluris aestimationis*. Equis vnquam audiuit hoc genus interpretationis tam fatuae, *io ti stimo à prezzo di piu stima?* Verbum *aestimo* iam per se significat aestimationem facere, quare ergo per vitium insulfae Tautologiae repetere, *ego aestimo te pretio pluris aestimationis?* In hac sua interpretatione, & institutione plures Scioppii errores, & ipsum qualis Grammaticus, aut Pseudo-Grammaticus sit, cognoscere facillimum erit. **PLVS** est nomen, quod in singulari est Monoptotum. Genitiuus (*Pluris*) est adverbialis, & refertur tantum ad pretium, sicuti etiam sunt genitiui

6 I. SCIOPPII MINERVA SANCTIANA

nitiui aduerbiales *tanti, quanti* &c. vide quibus vide Lat. p. 64. 247. 1710. & praeter pretium non possum cum alio substantiuo nomine coniunctim dicere: *Pluris* sed maioris, nec bene dices: *Meu* vestis est pluris aestimationis, ille est vir pluris auctoritatis, sed maioris aestimationis, maioris auctoritatis. Aestimatio includit valorem seu taxationem pretii; & pretium non est aestimationis, sed rei emptae: quare non possum dicere: aestimo te pretio pluris aestimationis, nam pretium non est aestimationis. In lib. II. cap. 3. & lib. IV. de Ellipsi sub finem dicit Scioppius, illos genitiuos minoris, pluris, tanti, quanti &c. ab ablatiuo (*pretio*) regi. Si sciret Concordantias, non hoc dixisset: *Emi magni*, inquit, *subaudi* pretio. Quid dicis Scioppi? primo: *Emi magni* non potest dici, sed dicendum est, *emi magno*, & *subaudi* pretio, bene dices. *Emi magni*, & *subaudi* pretio; & ubi est concordantia? Hoc Itachus velit, & magno mercentur Atridae. *Virgil.* id est magno pretio, optima est interpretatio. *Et pretium quanti gaudeat, ipsa facit.* *Quid. l. l. Amor. 10.* *Supple* pretio, dicit Scioppius. Si vis, Scioppi, vt sermo concordet, dic quanto pretio gaudeat, & non quanti pretio.

Eodem modo negat statum in loco non admittere genitiuos nominis proprii, sed esse figuratam orationem cum dicimus: *Natus sum Romae. i. e. in vrbe Romae.* Primo dico apud antiquos, & probatos scriptores semper in vsu fuisse dicere in vrbe Roma, & vix in vrbe Romae: Vide Lat. p. 187. 1467. Sic per Scioppium: Moror Genuae, Mediolani, non erunt genitiuus status in loco, sed a subintellecto substantiuo nomine in vrbe Genuae, in vrbe Mediolani. Primo dico, si hoc esset per Ellipsin, dicendum esset: Moror in Genuae, in Mediolani, i. e. in vrbe Genuae: sicuti per Ellipsin dicimus *interfui rei sacrae in Diui Petri, i. e. in templo: Eo*

ad

ad Divi Ioannis, i. e. ad templum. Secundo dico
 si per Scioppium dicimus: moror Genuae, i. e. in
 vrbe Genuae, eodem modo dicendum esset: Mo-
 ror Pisarum; Senarum, Venetiarum, i. e. in vrbe
 Pisarum, in vrbe Senarum, sed hic sermo ab omni-
 bus reiicitur, & non minor ratio est de vno, quam
 de alio, ergo dicendum est: Moror Genuae esse ge-
 nitivum status in loco, sicuti moror Pisis, esse ablati-
 vum eiusdem status, vt docuimus p. 984. Quis vn-
 quam legit apud probatos scriptores, quod dicit
 Scioppius: *Aegypti educatus, i. e. in provincia Ae-
 gypti.* Si hoc valeret, dicere possemus: Moror
 Galliae, natus sum Liguria, quod est omnino ab-
 surdum, & nulla esset distinctio inter nomina pro-
 pria urbium, locorum, & nomina provinciarum,
 regionum, insularum &c. Si vult Scioppius in sua
 Ellipsi dici: moror Pisis, i. e. in Pisis, & esse ablati-
 vum subintellecta praepositione *in*. Dixerunt
 veteres in Italia, in Liturgia, quare etiam non
 dixere in Pisis, in Senis? Vel contra: quare
 non dixerunt; moror Italia, pro in Italia, si vbi-
 que potest subintelligi per ipsum praepositio *in*? ergo
 sua Ellipsis non in omnibus locum habere potest.

Audi haec alia sophistica inuenta per figuram El-
 lipsin. Dicit Scioppius in pluribus locis, & in lib. IV.
 Ellipsis in principio: *Ego sum domi, i. e. in aedibus
 domi.* Dico primo, genitivum *domi* non inueniri,
 nisi solum per se, & esse aduerbialem solius status in
 loco, vide in nostro Latio p. 64. 986. nam in caete-
 ris locis vtimur genitiuo *domus*. Est in superiore
 parte *domus*, & non *domi*, è *nell appartamento di
 sopra*. *Domus* meae imperium habeo; vt bene ex-
 plicat in sua cornucopia Perottus. Licet pronomi-
 na appositae meae, tuae, suae &c. indicant esse ge-
 nitivum *domi*, sed aduerbiorum more vtimur tan-
 tum cum statu in loco: Sum domi meae: Domi ve-

8. I. SCIOPPII MINERVA SANCTIANA

strae hospitatus sum &c. Et a Graeco *domus* derivari vult Perottus, quod tectum Latine dicimus, & vult esse Synonymum cum aedibus. Dicuntur aedes numero multitudinis: in numero singulari aedes templum significat, vt in aede Iovis, in aede Mercurii, in aede Minervae, in aede sacra, & in aedibus sacris. Aedes Varro testatur ab aditu dictas, alii volunt dictas aedes, quia in edito loco poni solerent, alii appellatas aedes, quia in iis edere solemus. Aedium appellatione Paulus Iurisconsultus vult intelligi quascunque aedificiorum species: Ab hoc fit aedifico, i. e. aedem facio. Quare aedes est nomen late sumptum pro quolibet aedificio. Nunc videamus, an Scioppius bene dixerit: *Ego sum domi, i. e. in aedibus domi*, & bene commentus sit, illum non esse genitium status in loco. Primo dico *domi* proprie connotare habitationem integram, quae intra quatuor muros continetur, & non indigere, vt explicet subintelligi in aedibus. Secundo dico: Si *domi* non explicat per se, nisi subintelligatur *in aedibus*. Quando idem Scioppius dicit: *Venio domo* deberet dicere: venio a domi, i. e. aedibus: sed ibidem dicit: *Venio domo, i. e. ab domo*. Hic per ipsum ablativus *domo* explicat, illic genitivus *domi* non explicat, nisi relictus a nomine subintellecto *in aedibus*. Quare vi-des non esse certam, & tutam interpretationem Scioppii. Audi alia sophistica inuenta. Cum dicimus: *Domi bellique*, dicit Scioppius, i. e. tempore pacis, & belli, quae interpretatio quandoque late sumpta potest hunc sensum importare, vt nos docuimus pluribus locis, sed strictim sumamus verba: *Domi*, id est, tempore domi: hoc est absurdum, nam *domi* per se non significat pacem, nisi translate, sed potius in vrbe, vbi est domus, patria & habitatio cum tota familia, vt ille est domi suae nobilis, i. e. in sua patria, vide Latium p. 1074. Nec semper
 possu-

possumus interpretari in pace & in bello; nam quandoque respicit idem tempus, nec eodem tempore potest dari pax & bellum, & esset implicatio. Quando dicimus: *Domi militiaeque*. Non potest subintelligi tempore domi, & tempore militiae; nam militia etiam in pace apud omnes principes praesidii causa tenetur; sed domi, militiaeque, i. e. in vrbe, & in castris. *Iacet humi*, vult Scioppius subintelligi per ellipsin, *in terra humi*. Terra est nomen late sumptum, & comprehendit humum.

Dicimus coelum & terra. Coelum comprehendit duo elementa, nempe aërem, & supernum ignem. Terra complectitur humum & aquam: hinc quandoque terram pro mundo, qui terrarum orbis dicitur, desumimus. Humus proprie terra est, in qua feritur, & quae humore fouetur, & producit herbas & plantas. Hinc homo, humanus ab humo dicitur, quia de humo desumptus est; & humatus dicitur, qui terra obrutus est. Cum dico *iacet humi*, non potest intelligi in terra humi, & quomodo explicabitur, *in terra della terra*? Equis audiuit hunc morem loquendi, nisi a Scioppio? Humus est nomen specificum, & explicat per se sine vilo additamento.

Negat datiuum nec in actiua, nec in passiuua significatione regi a verbis, sed vbique esse casum communem omnibus verbis, & dicit esse datiuum acquisitionis, quem Grammatici vocant datiuum commodi, vt amo me, *amo me stesso*, amo mihi, *amo per me*. Vide de datiuo commodi in Latio pag. 1081. Negat omnes posteros casus a verbis regi, & datiuum non posse ab vilo verbo regi. Si ego dicam: Dedi epistolam tuo famulo ad te. Vbi erit hic datiuus acquisitionis, seu commodi? *ho data la lettera per il tuo seruo*, *per bene del tuo seruo*. Qui interpretaretur hoc modo, videretur esse omnino linguae

Latinae ignarus, & Grammaticae infcius. Ipse negat casus posteros verborum. Lingua Latina per ipsum erit manca, & non poterit explicare mentis conceptus, vt explicat lingua vernacula; nam inquirimus, qui dederit epistolam, cui dederit, & ad quem scilicet deferendam: Quare necesse est, vt detur agens, qui dat, patiens, rem quam dat, casus posterus, cui dat, & ad quem dat; vt fiat integer sermo.

Eodem modo negat Scioppius lib. III. cap. 4. dari datiuum agentem cum verbis passiuis, qui quandoque adhibetur more Graecorum pro ablatiuo cum praepositione a, vel ab. Adducit exemplum. *Nec cernitur ulli.* Virgil. Dicat Scioppius, vbi sit hic datiuus acquisitionis. Per poetam hic est legitimus sensus: *Non è veduto da alcuno*, quomodo ipse vult interpretari, *non è veduto per bene di alcuno à fauore di alcuno.* Cicero etiam dixit: Mihi haec oratio suscepta non de te est. *Cic. II. de Offic. i. e. ego suscepi hanc orationem non de te, da me è stato intrapreso. questo discorso non di te.* Non possum explicare: *questo discorso non è stato intrapreso per ben mio.* Littera quaecunque est toto tibi lecta libello, est mihi sollicitae tempore facta viae. *Ouid. I. Trist. eleg. 10.* Idem poeta, credo, sic explicaret sua carmina, *qualunque lettera, che da te è stata letta in tutto questo libriciuolo, è stata fatta da me in tempo di un sollecito cammino, cioè non ritardato.* Non potest tergiversari hic Scioppius, vt possit dicere hos ambos esse datiuos acquisitionis, *è stata letta per te, è stata fatta per me.* Cum sermo sit de passiuis. Non vult ipse passiuum habere vllum casum. Sicut ipse in verbis actiuis non admittit personam agentem, nec patientem, sed primum scilicet agentem vocat suppositum, alterum scilicet patientem vocat appositum, sed de

his

his infra. Dicit Scioppius: per vos verbum actiuum non subsistit sine agente, verbum passiuum subsistit sine ablatiuo cum praepositione *a* vel *ab*, ergo ablatiuus cum praepositione *a* vel *ab*, non erit agens, sed nudum suppositum, & adducit exemplum Ciceronis: *In quo agitur populi Romani gloria, agitur salus sociorum* &c. Idem pro lege Manilia, & haec alia dicta: *Linquor animo, afficior pudore*, quae subsistunt sine ablatiuo cum praepositione *a* vel *ab*, & oratio est integra. Respondeo ego: nego suppositum: Nescit Scioppius in passiuis non semper quaeri: Quis agat rem, sed quae res agatur: Actiuorum est quaerere quis agat: Passiuorum quid agatur: Non essent verba passiuua, si per ipsa non posset exprimi passio rei. Ad hanc rem ego assero, & praecipio in meo Latio, omnia verba actiua, quae non exprimunt in lingua Italica personam agentem, sed tantum connotant passionem rei sine vilo agente expresso, necesse esse ea tunc in passiuua conuerti. Exemplis fiet hoc clarum e. g. *Io vedo portar molti banchi*, & non exprimo qui ferat scamna, si volo hunc sermonem Latinum reddere, mihi dicendum est: *Video ferri multa scamna*. Eadem ratione quotiescunque non exprimetur Italice agens cum verbo actiuo, sed tantum passum, verbum in passiuum conuerti necesse est, alia exempla magis dilucidabunt haec mea dicta: *Sento dire molte cose*, audio multa dici. *Mi abbandono di animo*, linquor animo melius quam linquo me animo, nam ego non linquo me, sed linquor, nempe ab aliqua alia re, si dicam: *Continua il tumulto*, continuatur tumultus. *L'acqua deriva dal fonte*, aqua deriuatur a fonte: a fonte non est agens, sed vnde; nam homo deriuat aquam: *Maturano l'uue*, maturantur uuae. *Sento gridar queste voci: misericordia, misericordia, offerire voti a Dio*; audio clamari has voces: misericor-

ricordia, misericordia, offerri vota Deo, è tempo, che finiscano queste liti, tempus est, vt finiantur hae lites. Si dicam Italice: *una naue ho scaricato molte mercantie.* Latine efferendum est passivae: *Navis exonerata est multis mercibus, nec possum active dicere: Navis exonoravit, nam navis non se exonerat, sed exoneratur.* Si verba passiva non possent sine agente exprimere passionem, passiva non essent, nec passivorum officio fungerentur. Vide Lat. p. 386.

Negat Scioppius contra communem Grammaticorum sensum, & auctoritatem in eodem lib. III. cap. 4. ablativum cum *a* vel *ab* non esse agentem cum passivis, sed significare *unde*. Nos in hanc partem verba, quae hanc significationem important, & constructionem, explicuimus in nostro Lat. p. 821. 1825. Multis in locis ablativus cum *a* vel *ab* non est semper agens, sed aliam habet significationem; nam plures significationes in se involvit praepositio *ab*. Vide Lat. p. 821. 1825. & Scioppius ad vnam tantum significationem adducit, vt in sacris paginis: Descendit hic iustificatus ab illo *Lucae Evangel. c. XVIII. 14.* Deus tantum iustificat (*ab illo*) non est agens, sed importat hunc sensum, respectu illius, & alibi: Qui enim mortuus est, iustificatus est a peccato, *Epist. ad Rom. VI. 7. i. e.* qui mortuus est peccato per baptismum, vt explicat D. Thomas, translatus est a peccato in statum gratiae; vel si grammaticaliter explicare volumus: circa peccatum, pro omni eo, quod spectat ad peccatum, ipse iustificatus est. Vide Lat. p. 1640. Nullus tamen erit, qui fit Latina lingua aspersus, non inquam imbutus, qui non fateatur, ablativum cum *a* vel *ab* esse agentem verbi passivi, quippe cum ille fiat a nominatiuo agente verbi activi e. g. si dicam: a magistro explicatur grammatica discipulis, Scioppi-

oppius interpretatur: *per parte del maestro si spiega* &c. A qua oritur, unde explicatio provenit. At si ego interrogo: Quis explicat Grammaticam? non est magister? aliquis oportet, ut explicet; nam Grammatica per se ipsam non se explicat, sed explicatur. Mirum non est, si Scioppius non admittit ablativum cum *a* vel *ab* tanquam agentem verbi passivi, qui pluribus in locis, & praecipue in lib. I. cap. 13. Negat prima Grammaticae rudimenta, verbum non habere personas agentes, nec patientes, sed pro agente dicit suppositum, pro patiente appositum. *Cur voces agentem* (inquit ille) *personam, quae saepe in recto patitur, etiam in activa voce, ut Petrus accipit plagas, dolet, patitur vulnera.* Agens per Scioppium erit tantum in rebus bonis, & secundis, & non in aduersis, & malis. Omnes ergo per Scioppium tantum bene agent, & non male, vel nullus sibi irrogabit malum, & si aliquis sibi irrogabit malum, erit mali patiens, & non agens. Si dicam: Magnum ego cepi dolorem. Ego secundum Scioppium erit patiens, quia ego patior dolorem. At ego non speculatiue, sed practice differo (cum Latina lingua sit potius practica, quam speculatiua; nam in sermone habemus praxin, & usum loquendi impositum ex beneplacito priorum, sicuti Deus Adamo hanc facultatem dedit, ut quaecunque vocaret, illud esset eorum nomen) ego inquam non speculatiue, sed practice interrogarem Scioppium: Stemus in verbo, *cepi*, quis cepit dolorem, nisi ego? Si dicam similiter: Petrus sibi conscivit mortem: in hoc sermone si quaero agentem licet rei malae, & dicam. Ecquis est, qui interfecit Petrum? nisi idem Petrus, qui interfecit seipsum, & sic de reliquis, quare in verbis semper necesse est, ut sit, qui agat aut bene, aut male.

Eodem modo negat Scioppius in passivis dari accusativum cum *per* agentem, quem nos dicimus
 ali.

aliquando adhiberi loco ablatiui cum *a* vel *ab*, vt in nostro Latio p. 390. ipse vult esse accusatiuum causae instrumentalis, & adducit exempla: Comitiam per M. Fuluium, & M. Curium tribunos plebis impediabantur. *Liu. D. IV. l. 2.* ipse interpretatur, *col mezzo di M. Fulvio, e di M. Curtio tribuni della plebe s' impediuanole radunanze o comitii.* Ego sic differo: Si quis utebatur Tribunis tanquam instrumento ad impedienda comitia, historicus diceret; sed dum aliquid per aliquem impeditur, ipse impedit. Tribuni ex officio comitia impediabant. Esto tamen, quod accusatiuus cum *per* possit saepe saepius ad causam instrumentalem, seu verius efficientem reduci, semper tamen vim agentis retinet. *Is erit Phormio parasitus, per quem res agitur maxime. Terent. Phorm. prol.* Si parasitus per Scioppium est instrumentum, per quod res agitur, ipse etiam erit agens, seu causa efficiens, nam coincidunt agens & efficiens. Instrumentum per se non agit, nisi sit persona instrumento vtens. Esto quod parasitus per Scioppium sit instrumentum, etiam ipse parasitus erit instrumento vtens; & qui vtitur instrumento, est agens. Tergiuersetur quoquomodo vult Scioppius, semper suismet ambagibus captabitur.

In libro II. cap. 5. Scioppius negat quemcunque accusatiuum regi a verbo, sed a subintellecta praepositione, & dicendum esse inquit: *Eo in Romam*, in rus, & redarguit Quintilianum dicentem solocisimum esse si quis dicat: *Venio de Susis in Alexandriam*, & adducit multa exempla veterum scribentium: ad Romam, ad Brundisium, a Roma, a Brundisio. Ipse ignorauit quid, & quantum interfit inter praepositionem *ad*, & *in*, cum verbis motus. Nos hanc quaestionem late agitamus. Vide Latium p. 1055. per totum, & p. 1062. Dicit de accusatiuo temporis. *Vixit annos centum*, i. e. subintel-

lecta.

lecta praepositione *per*. Vide Latium p. 1174. vbi de tempore diffusissime agitur.

Seioppius in eodem libro II. cap. 7. nullos posteros casus admittens, aperte negat ablatiuum posse a verbo regi, sed per Ellipsin ab aliqua subintellecta praepositione. Quare non admittit ablatiuos instrumenti, modi, causae, temporis, laudis, & vituperationis, comparatiui, ablatiuos absolutos &c. vult lib. IV. de Ellipsi, & instrumenti praepositionibus, ablatiuum instrumenti regi a praepositione *cum*, & quando non exprimatur, subintelligatur. Afferit exempla, quibus probat instrumentum ab ipso non intellectum adhibitum fuisse in ablatiuo cum praepositione *cum*, & hanc constructionem vult fuisse veterum scriptorum; sed vti nam intellexisset, quae scripsit, cognoscens se in errorem lapsum, alios in eundem non pertraxisset errorem. Hoc est primum exemplum ab Ouidio desumptum lib. I. Metam.

*Celsior ipse loco, sceptroque immixtus eburno
Terrificam capitis concussit terque, quaterque
Caesariem, cum qua terram, mare, sydera mouit.*

Vult ipse (*cum qua*) esse ablatiuum instrumenti. Ego sic Italice interpretor, *esso, cioè Giove, più sublimè, stando più in alto di luogo, & essendo appoggiato al scettro d'auorio tre, e quattro volte scosse la terribil zazzera, con la quale mossè assieme la terra, il mare, le stelle.* Ecquis non videt (*cum qua*) esse ablatiuum concomitantiae, & non instrumenti? *Cum qua*; i. e. vna cum capite concussit, & mouit terram, mare, & sydera. Adducit aliud exemplum clarius primo ab eodem Ouidio desumptum in epistola Accontii.

*Testis, & Actaeon, quoniam fera creditus illis,
Ipse dedit letho cum quibus ante feras.*

Vt patet etiam rudiioribus, (*cum quibus*) est ablatiuus concomitantiae, & non instrumenti; & ego sic explico: *E' testimonio Arteone, poiche' eroduto fieri a' da quelli, con li quali per auanti uccise le fieri.* Allegat aliud exemplum. *Haec modo verrebat raro cum pectine pratum.* Ouid. IV. Fast. Alii diuersa legunt: *Haec modo verrebat stantem tibicine telam.* Tibicine, i. e. ligno, in quo tela inuoluitur. Si vult Scioppius, ablatiuum instrumenti regi a praepositione *cum*, & subintelligi, quando deest, & quod subintelligitur, posse immo debere sine vlllo mendo exprimi, vt integer, & clarior fiat sermo. Eodem modo dicerem posse construi ablatiuum concomitantiae, seu associationis, & dicere potuisset Terentius: *Ego illo, quo vno rem habebam tum hospite abii huc*, sed Terentius dixit: *Ego cum illo, quo cum vno rem habebam tum hospite abii huc.* Id. Eun. I. 2. *Io venni qui con colui, col quale solo forastiero io haueuo all' hora prattica.* Et vbiq; Terentius, & omnes Latini scriptores semper addunt praepositionem *cum* ablatiuo, quod dicitur concomitantiae, seu associationis. Si per Scioppium quando deest *cum* debet intelligi; quare ergo non possemus associationem, seu concomitantiam personae, seu rei solo ablatiuo exprimere, & dicere subintelligendam esse praepositionem *cum*, quae deest? sed perlegantur omnes Latini scriptores, & nullum videbimus hanc licentiam sibi vindicasse. Instrumentum in ablatiuo cum *cum* ponitur, quando non adhibetur & tunc instrumenti nomen amittit, & illud concomitantiae desumit. v. Lat. p. 1099. Ablatiuum modi vult Scioppius a praepositione *cum* regi, quando modus praepositionem *cum* requirit, & eo casu semper exprimitur. Vide Lat. p. 1102. Vult ablatiuum excessus regi a praepositione *in*. Vide Lat. p. 1151. 1156. quando necessario respuit, & quando necessario,

& ex-

& expresse praepositionem *in* admittit. Scioppius in lib. II. cap. 10. vult comparatiuum pro superlatiuo adhiberi, & promiscue vtrumque sine vlla distinctione confundit. Vide Lat. p. 1683, vbi haec materia diffusissime pertractatur, & subtilissime enucleatur. In sequenti c. II. tollit omnino superlatiuum, & illud confundit cum positiuo, asserens, illud esse amplificationem positiuum, negansque superlatiuum, & fere vt ignorantes redarguens Priscianum, Scaligerum, & super hos Vallam, & alios, qui de comparatiuo, & superlatiuo fallentia praecepta dedere. Vult esse in genere positiuum dicere: Est doctissimus, quae dictio aequiualeat huic: est valde doctus, est maxime doctus. Aduerbia, vt nos probamus p. 62. moderantur, augent, & minuunt orationem. Dicimus etiam nonnulla aduerbia habere vim superlatiuum, & per ipsa illud quandoque resolui. Vide Lat. p. 1745. & 1752.

Negat I. II. cap. 7. & lib. IV. de Ellipsi praepositionum, dari ablatiuum absolutum, & vult regi a praepositione *sub*, quae subauditur. Quandoque periphraetice a praepositione (*sub*) fateor ablatiuum absolutum posse quandoque conuerti in eandem significationem, & sensum, vt eo praeceptore multum proficies, & sub illo praeceptore. Illo duce milites semper vicerunt, & sub illo duce, illo imperatore, vel sub illo imperatore multum respublica creuit. Cum huiusmodi dictis valet ablatiuum absoluti resolutio; sed si dicam, illo imperante respublica creuit, non bene conuenit dicere sub illo imperante, vt dicimus sub illo imperatore. Quid dicit Scioppius; si dicam: Te dormiente legebam; poteritne fieri conuersio: sub te dormiente legebam? Videsne quantum a recto sensu haec locutio discrepet? Et in aliis: e. g. Conuocatis omnibus, solus desideratur praefectus, potestne fieri

fieri conuersio sub omnibus conuocatis? Clare patet quantum inepta, & dissona sit huiusmodi locutio, & omnino impropria. Quare fatendum est, dari ablatiuum absolutum, & nullatenus per Ellipsin regi a praepositione *sub*. Vide Latium p. 1164.

Praetermitto, quidquid ipse contra communem Grammaticorum assertionem dicit de pronomine primitiuo, & possessiuo; nam satis nos ratione, & auctoritate innixi de his locuti sumus. Vult esse ablatiuos illa antiqua pronomina, *mis, tis, sis*, cum omnes affirmant esse genitiuos, nam apud antiquos ita flectebantur: Genit. *mis*, datiu. *mi*, accusat. *mi*. Vide Lat. p. 47. 1767.

Negat dari verba neutra, quae ipse vocat falso neutra: forsân ipse ignorauerit, quid sit verbum neutrum. Vide Lat. p. 51. Vult omnia verba, & haec, quae ipse falso neutra appellat, & deponentia omnia habere post se accusatiuum, & si expressum illum non habent, subintelligi per Ellipsin. Afferit exempla: *Egeo nummorum, id est, egeo egestatem nummorum, ho bisogno del bisogno de denari*. Et dicit alibi: *Egeo nummis, i. e. egeo egestatem a nummis*. Ego sic dissero: Si egeo egestatem, semper appeto egestatem, & non nummos, quia ego non indigeo nummis, sed indigeo ipsam egestatem. Secundo dico: ad quid repetere egestatem, si ipsum verbum egeo explicat egestatem? Tertio dico, quod debet subintelligi, saepe saepius illud exprimi solet: & apud quos probatos scriptores vnquam inuenitur dictum: *Egeo egestatem?* Solemus in aliquibus verbis repetere nomen verbale, & dicere: *Viuere vitam, ludere ludum, pugnare pugnam* &c. De quibus nos disserimus p. 547. & hic sermo, sensus, & significatio optime accommodatur, & tribuitur sermoni vernaculo. Repetitur eo casu nomen

nomen verbale in casu accusatiuo, quia importat actionem, & passionem eiusdem verbi, & illud nomen verbale auget, minuit, aut moderatur actionem verbi, & qualificat ipsum verbum: sic dicimus. Viuo vitam felicem, quietam, otiosam, & infelicem, irrequietam, laboriosam, turpem &c. Quare necesse est repetere nomen verbale, vt explicetur integra actio verbi, & indicet, quam vitam viuimus. Sic pugnare pugnam leuam, truculentam, ridere risum sardonicum, immoderatum, effusum, fictum, simulatum. Currere cursum effusum, lentum, velocem, tardum. Seruio seruitutem durum, dulcem, amabilem, grauem, leuem &c. Licet quandoque vtimur ablatiuo tanquam modi: Ridere risu effuso, risu ficto, simulato: Quo ludo ludimus? &c. Dicimus sermone naturali, & quotidiano: Moereo moerorem tuum, *mi attristo del tuo disgusto*. Et moereo de tuo moerore, id est, propter tuum moerorem. Doleo dolorem tuum, vel de tuo dolore, i. e. propter tuum dolorem. At non omnia verba neutra possunt importare nomen verbale, nisi quando sensus, & significatio illud requirit: Nos dicimus: Pareamus Deo. Quid subintelliget Scioppius? pareamus parentiam Deo. Nonne est hoc dictum barbarum? Sicuti ipse in verbis falso neutris. *Madeo pluuiam, i. e. mado madorem a pluuiam*. Quis vnquam e Latinis haec dixit, nisi Scioppius? Ne multiplicentur pagellae, vult omnia deponentia habere natura sui accusatiuum, qui si non est expressus, per Ellipsin subintelligatur, & adducit exempla: *Potiri rerum, i. e. imperium rerum*: & quando ego dicam: Potiri alicuius scientiae, non bene mihi videtur posse subintelligi: Potiri imperium alicuius scientiae. Potior etiam in hac significatione cum ablatiuo saepissime, vt in nostro Latio p. 605. vt: Potitus est oppido: quid

subintelliget Scioppius? Aliquando etiam apud veteres cum accusatio, vt in nostro Latio ibidem. *Castra potiri. Hirt. bell. Afric.* Tunc Scioppius dicit esse verum casum, qui modo reicitur; ergo per ipsum male locuti sunt celeberrimi scriptores, qui saepissime huic verbo genitiuum, aut ablatiuum tribuere. Dicit ipse tunc figurate eos loquutos fuisse; sed ego affirmo, non semper eandem figuram posse conuenire cum genitiuo, & ablatiuo. Potior cum accusatio, (quod modo in vsu non est) per Scioppium habet integram, & veram significationem, & constructionem. Cum genitiuo, & ablatiuo est mancum, & necesse est, vt aliquid subintelligatur, quando omnes ita loquuntur; Quare facile est cognoscere, Scioppium non bene vaticinatum esse, & a se ipso implicari. Eodem modo dicit: *Recordor tua consilia*, bene dictum, & habet integram significationem, & constructionem: *Recordor tuorum consiliorum*, vult verbum esse mancum, & subintelligi recordor recordationem, vel memoriam tuorum consiliorum, *io mi ricordo del ricordo, della memoria de' tuoi consigli.* Quis vnquam nisi Scioppius ita locutus est? Recordor tuorum consiliorum per Scioppium deficit, & significatione, & constructione. Recordor tua consilia, est integra significatio, & constructio; Equis non videt, verbum recordor semper retinere eandem vim, & significationem? Si recordor; iam dico me habere recordationem, & memoriam; quare verbum per se explicat, & non indiget nomine, vt suam significationem demonstrat. Cognosce ex his quantum sit vagus, inconstans, & mendax Scioppius, qui dicit, & contradicit, affirmat, & negat in eadem re. Multa contra communem Grammaticorum regulam, & methodum dicit de verbis infinitis, tu consule nostrum Latium, vbi subtilissime,
& ad

& ad vnguem omnia examinantur dictis, ratione, & auctoritate. Haec satis dicta sint contra Sanctianam Mineruam, quae omnia benigno, aequo, & docto Lectori proponantur, vt vera a falsis discernat, & vter damnandus sit, damnetur, & reprobetur.

LVDIMAGISTER,
SEV
GRAMMATICORVM
APOLOGIA.

QVam Graeci scholan, Romani ludum dixere. Vtrique nomen ipsi rei contrarium impositum videntur. Scholan, i. e. otium, isti ludum appellarunt; cum ab eo loco, vbi pueri litteras Latinas, aut Graecas docentur, omne otium, omnique ludus omnino expellatur: ni forte otium ipsum studere dicatur, quia studentem ab omnibus curis vacuum, & in summa quiete versari necesse sit; quare nisi otiano nequeat huic studio opera conueniens impendi. Ludum litterarium forsitan dictum autumo, vbi est aemulatio quaedam, & fere continua prolusio; cum studentes in litteraria palaestra belle sine bello inter se decertantes proluant. Magister ludi, aut vno vocabulo Ludimagister litteras docens est appellatus. Cuiusque artis Praeceptor est, qui certa praecepta dat, quibus rite positis, ars non fallit. Magister proprie est, qui alicui rei, seu muneri praest. Magister nauis, cuius est clauum dirigere, & anchorae curam habere. Magistri vicorum, qui & vno vocabulo Vicomag-

magistri dicebantur, erant illi, qui vicis praefidebant, & 424. numerabantur: nam totidem erant Romae vici, & ex his singuli vicis praecerant, ne vlla in ipsis laesio fieret, vt refert *Casaubonus in Augusto*; & *Martialis l. X. epig. 79.* & *Sueton. in Augusto cap. 30.* & *in Tiber. cap. 76.* hodierna tempestate vocantur Magistri viarum, qui praesunt viis. Magistri scripturae, portae & portus, & ripae dicuntur, qui portoria, & vectigalia exigentibus, & scribentibus praesunt, hodie hi vulgari vocabulo Commissarii appellantur, qui quarumcunque mercium vecturae, & introductioni, qui portoriis, & vectigalibus quarumcunque rerum venalium, omnique rei comestibili, vt rei frumentariae, pecuariae, lanariae, & omni super his ratiocinio praesunt. Non sunt hi scribae, sed scribis, & proventibus describendis, & colligendis praesident: Vocant hos alii Commissarios, alii Camerarios, seu Quaestores vel Gubernatores. Magistri tributorum dicebantur Publicani, qui exigebant vectigalia mercium, & rerum venalium, quae in portum deuehebantur. Magistri equitum, qui in equites, & accensos potestatem habebant. Magister populi erat Dictator, cui summa potestas erat in populum. Ex praemissis patet, Magistri nomen esse honorificum, & potestatem indicans. Hinc dicitur Magister, qui magis, quam caeteri possit, vel qui magis sapiens, vel maior in suo officio dignoscatur. Magister a magis componitur, ex quo fit maior. Hinc dicitur magistratus, qui ex viris maioribus, & dignitate & auctoritate componitur. Hanc notionem volui praemittere, cum omni fere tempore Ludimagister non in eo honore sit habitus, nec habeatur, vti nomen, & nominis etymologia illum declarat, & supra nomen officium, i. e. magisterii necessitas, & viri scientia illum commendant.

Hanc

Hanc Cicero nostris, suisque temporibus aestimationem, & honorem huius magisterio per summam iniuriam ademptum iure conquereretur, opinor; & hoc ex similitudine tanto ingenio, tantoque viro digna, quam super hac re intexit, mihi conicere fas sit. Omnes mirantur arborem, quam creuerit, in quot sit ramos diducta, quantum occupet aëris, & quantum fructuum, & venustatis in se contineat: non tamen mirantur, haec omnia e sol radice processisse, unde tantae arboris incrementum, & venustatem exorta esse fatendum est. Idem euenit ludimagistris. Isti iaciunt arboris radices, & quo profundiores, eo altior crescit arbor, nempe exurgit discipulus, qui pro tempore ad magnum extollitur honores, & fructibus, i. e. diuitiis, & honestate redundat: Radices iacent humi depressae; scilicet magistri labores, & opera respectu sui in nullo pretio sunt; ni etiam aliquando peius contingat, ut sicut solent conculcari radices, ita saepe saepius, a quo quis incrementum, ni dicam totum id quidquid est, habuerit, contemnatur. Haec Cicero annuere visus est in libro de Oratore: *De verbis enim componendis, & de syllabis propemodum dinumerandis, & dimetiendis loquemur; quae etiam si sunt, sicuti mihi videntur, necessaria, tamen sunt magnificentius, quam docentur. Est id omnino verum, sed proprie in hoc dicitur; nam omnium magnarum artium, sicut arborum altitudo nos delectat, radices, stirpesque non item, sed esse illa sine his non potest. Me autem siue peruagatissimus ille verus, qui vetat*

Artem pudere proloqui; quam factites.

Diffimulare non sinit, quin delectet.

Grammaticam esse omnium scientiarum fundamentum non est, qui deneget. Fundamenta nullum habent ornatum, intra terram iaciuntur, in-

culta, & neglecta latent, & quo haec profundiora sunt, eo excelsius erigitur aedificium, Supra terram muri, aut illiniuntur calce tectoria, aut marmoreis crustis teguntur, aut marmorato opere exornantur. Idem artis Grammaticae professoribus accidit: eorum opera humilis est, & neglecta; nempe fundamenta nullum habent decus, quando totius aedificii amplitudo, atque altitudo, decus, & splendor fundamentis bene structis innititur. Docti, atque aliqua scientia instructi, multis exornantur muneribus, & dignitatibus. Docentes in nulla sunt dignitate, atque aestimatione: Quare, quod Cicero de Rhetore ait, nos multo melius de Grammaticae institutore dicere possumus. Idem in libro de Oratore: *At dignitatem docere non habet. Certe si quasi in ludo: Sed si monendo, si cohortando &c. Nescio cur non docendo etiam aliquid aliquando, si possis meliores facere, cur nolis?* Nulla inest arti dignitas; ita ut Latinis litteris utens perquam longe Latinas litteras docenti antecellat. Hoc quidem admiror, artem, & artificem negligi, opera artis, & artificii aestimari. Et cur in opere affabre perfecto faber considerandus non est? Quoties vidimus magnos viros in sua arte mendicos, quorum opera nunc in summo pretio habentur? Iam e mente, & ex hominum corde decessit, & omnino decidit illud Aristotelium monitum, Diis, parentibus, & magistris nunquam pro factis pares gratias posse rependi. Vnde quaeso exorta est multorum excellentia, & dignitas? Vnde suum sumpsit initium tot virorum eloquentia, & doctrina? Nonne a Latinis litteris, quibus ipsi exornati in quacumque alia scientia floruerunt? Nonne omnes, qui in aliqua facultate excellunt, aut in aliqua dignitate, aut regimine eminent, & emicant in optima educationis, & bonae Latinitatis gratiam haec omnia se assecu-

tos esse fatentur? Nonne Latina lingua est illa, qua omnes viri docti loqui consueſcunt, & per quam eorum doctrina dignitatem, & auctoritatem ſibi conciliat? Quare ergo ita contemnuntur Latinitatis magiſtri, vi nullo gradu, nullo honorifico munere digni cenſeantur? Si illa respublica, illa ciuitas eſt valde commendabilis, in qua viri docti gubernacula ſuſcipiunt, nam hi velut periti naucleri nauem facile, feliciterque in portum perducunt. Si ad omnia munia obeunda idonei ciues, experti praefules, & praefecti deſiderantur: Vnde iſti habentur, niſi ex primo tyrocinio in Latinis litteris poſito? Me pudet haec ſcribere, ſed vera ſcribo: Ludimagiſtri nomen, quia humile, ſi non contumelioſum, haud parum a contumelia diſtat. Memini annis praeteritis, quibus domi gymnaſium apertum habebam, & Latinis litteris erudiendae iuuentuti operam dabam, quodam die, cum de re indebita rogatus eſſem a quodam, qui ſe virum nobilem iactabat, aegro animo ferens, immo indignans, me ſuae petitioni non aſſentiri, ira correptus poſt multa probra in me congeſta, tandem omnia conuicia in vnum verbum collegit, dicendo: Satis ſit dicere, te eſſe ludimagiſtrum; quaſi ludimagiſter ſit omnium proborum compendium, & inter homines non inurbanus tantum, ſed fere inhumanus, qui parum a Pauſanio diſſerat, cuius officium eſt in triremi remigibus imminere, & damnatis ad remum baculo inſtare, cum ludimagiſter ad corrigendos pueros aliquando ſcutica vtatur. Haec correctio, & animaduerſio in pueros parentibus, & magiſtris neceſſaria eſt, ſed non ob id vtrique dedecori vertitur. Chriſtus etiam Dominus ad noſtri exemplum flagella compoſuit, & illis eiecit vendentes e templo. Ob idne ergo ſuam maiestatem, auctoritatemque minuit, an demonſtrauit? Inter paedagogos, & ho-

mines vltimae conditionis ludimagiftri numerantur, nec quid inter ludimagiftrum, & paedagogum interfit, diftinguitur: ambo promifcuo nomine confunduntur, quia vterque eiusdem notae, & ludimagifter, & paedagogus cenfentur. Primus dirigit mentem, alter adolefcentis grefsum: ille intellectum inffit, hic pedes obferuat, ne a recto tramite declinent. A quam plurimis profeflio haec litteraria humilis, & quodammodo vilis habetur. Hos ego interrogarem praecipue fi nobiles, fi fummos viros, fi mafculae prolis parentes, & ab eis quaerem: an vile fit, fuos filios Latinis litteris imbui? Si fapiunt, credo, mihi refponderent magis, magifque illis iuuenem praeditum nobilitari, illuftrio remque fieri: cum de diuite ignorantia fit in adagio: *Afellus auro onuftus*, Si litterae nobilitatem augent, immo in ipsis vera infidet nobilitas, vnde fuum defumit splendorem: quomodo igitur docendi ministerium erit vile, & ignobile? Patientur principes, aliique optimates ab ignobili homine fuos filios educari? Si hoc exercitium exercentem ignobilem facit: male agunt, nobiles fuos filios apud ignobilem hominem in ignobili exercitio detinere. Philofophantes aliqui dicent ab obiecto artificem aestimationem fuam defumere. Nobilior, inquit, erit argentarius, fabro ferrario, quia ille circa ferrum verfatur: fic ludimagifter a nobilibus pueris inftituendis decorabitur, ab ignobilibus vilis fiet. Mihi liceat hanc obiectionem huiusmodi retorquere argumento: Non magifter difcipulis, fed difcipuli magiftro splendorem conferent; plus ergo magifter a difcipulis accipiet, quam ipfe dederit. Nonne manifefte hoc patet absurdum, & quamquam fint difcipuli, & fan-guine & diuitiis, & indole illuftrés, illuftriores lumen a doctrina fiunt. Quare hoc est meridiana luce cla-

ce clarius, plus magistrum conferre discipulis, quam
 quantum ab eis ipse recipiat. Secundo patet, Ludimagistri nomen, famam, & aestimationem non a
 pueris, quos docet, sed a scientia, qua ipse sit praedi-
 citus, exoriri. Non enim pluris facio magistrum,
 qui sit litteris Latinis aspersus, quamquam ei magni
 equitis, aut principis filii erudiendi tradantur; sed
 illum plurimi facio Latinis litteris imbutum, licet
 hic pauperum filiis instruendis operam suam impendat;
 nam in his saepe saepius mirabilia praestat, ut quodam loquendi modo, de stercore ad honorificos
 gradus pauperem eleuet, ut Roma communis mater ex humili loco natis prae scientia multos primis
 etiam dignitatibus illustrat. Ludimagister alios docendo locupletat, nam eos habiles ad quaeque
 honorifica, & vtilia munia assequenda instituit: se ipsum tamen in misera vitae conditione confirmat,
 & praeterquam quod tam molesto exercitio salus deprauatur, continuo labore, & paupertate conficitur.
 Alienis commodis studens, sibi male consulens non suam, sed potius rem alienam agit, & promouet.
 Si dignitates, & beneficia promerentibus danda sunt: Ecquis tam de republica, de religione bene meritus, quam Ludimagister? Ecquis plus
 Ludimagistro in Domini vinea laborat? Qui rudes, tenellasque plantas in fructiferas quasi noua institutione
 permutat? Ecquis magis ipso doctrinam, bonosque mores in iuuenum animos instillat? Ecquis
 denique Dei ecclesiae ipso vtilior? Hic rem, quae mihi contigit, animi ergo remittendi potius, quam
 quae orationi vim faciat, enarrare permittatur. Quidam meus amicus, qui in Romana aula erat
 cuidam principi a secretis, miserens mei, cupiensque mihi aliquod beneficium, quo humaniore modo
 vitam transigerem, & me huic docendi iugo subtraherem, hortabatur, ut aliquando vacaturam

Paro.

Parochiam, aut Canonicatum peterem; a prima semper abhorruui: Canonicatum vero in patria obtinere potuiffem etiam vltro, & gratiose mihi a summo Pontifice oblatum; At quid! non meum, seu alienum infortunium, quid inquam alienum? maiorem in partem meum, quia meorum, ab illo me absterruit, dum meorum mala fors faceret, vt & ego malam, immo peiorem in patria fortem habiturus essem, si Canonicatus pertenuis meis, meorumque leuandis miseriis, non satis futurus erat. Malui potius absens audire, quam praesens eas videre calamitates, quibus consulere nequirem; & quamdiu pro viribus, pro valetudine potui, collum tam duro docendi litteras iugo libenti animo subdidi. Nihilominus amicus blandis, magniloquisque verbis, vt aulicorum mos est, magnam mihi incutiebat spem, quam meo merito maiorem agnoscens, mihi nunquam in animo fuit petere, quod supra meritum esset: institit tamen, vt quas haberem publicas, & solemnes scripturas, quae de me, & de meis rebus gestis, & de mea scientia testimonium facerent, sibi aperirem. Vt ei morem gererem, ostendi in primis libellum, i. e. sacram repraesentationem apparitionis B. Mariae virginis in agro Sauonenfi Antonio Bottae, simplicis, proboque colono; hanc in mea adolescentia in lucem protuli ex Genuensibus typis. Ostendi quoque alium librum Romano prelo impressum, nempe historias Sauonae meae Patriae in compendium redactas cum Elogiis Illustrium virorum Sauonenfium. Ab hoc ei legendum praebui in rebus Grammaticis librum inscriptum; *Emanuele dilucidato* in duos tomos diuisum, quos sub eodem prelo discitentibus, atque docentibus communem feci. Subinde legenda dedi plura Latina Elogia, Anagrammata, & Epigrammata Romanis typis commissa. Sub haec prodidi litteras testimoniales, me fun-

functum fuisse per biennium in Insula Corfica, in
 Dioecesi Aleriensi, munere Vicarii generalis. Alias
 publicas litteras ab Episcopo Sauonenfi subscriptas,
 facientes fidem de meis moribus, de scientia, & de fa-
 cultate ad biennium mihi data audiendi Sacramen-
 tales confessiones, non multo post cum fueram Sa-
 cerdotio initiatus. Alias itidem protuli publicas
 litteras ab Vniuersitate Sauonenfi datas, testantes, me
 Latinae, & Hetruscae eloquentiae, nec non histo-
 riis describendis, aliisque facultatibus operam na-
 uasse, orationes panegyricas saepe saepius in ea vr-
 be, & alibi habuisse, praeter has, alias ostendi Ro-
 mae in diuersis templis, & solemnitatibus habitas
 etiam extemporaneas, vt his vltimis testimonium
 in scriptis praebuere, qui me concionatori designa-
 to, & ex repentina causa impotenti subrogarunt,
 illiusque partes iteratis precibus me alias expertum
 supplere coegerunt; ne in pleno auditorio dese-
 rata concio deesset. Tandem patentes litteras ex-
 plicui, quibus mihi facultas litterarium ludum aperi-
 endi, humanioresque litteras docendi irrogabatur.
 His vltimis visis, inquit amicus: Et quid est hoc?
 Transimus ab equis ad asinos, e Vicario generali,
 e concionatore ad ludimagistrum, cum credebam,
 te ad maiora progressum, ad minora descendis.
 Nonne te pudet has vltimas litteras exponere, quae
 omnia supra ostensa obrumbrant? Praenarratis hae
 non fidem asruunt, nec firmant, sed quoddammo-
 do infirmant, & dubiam rem faciunt, volueritne
 alicuius meriti vir e Tribunali, e Curia, e rostris
 ad paedagogium desilire; aut hae vltimae patentes
 litterae supra relatis in hanc partem fidem deroga-
 bunt, te non fuisse talem virum, qualem te illae de-
 clarant. Has quaeso praetermitte, & reconde.
 Ehu me fatuum, & infelicem exclamando subieci:
 his vltimis magis, magisque praemissa rata, non
 irrita

merita facienda duxi. Docendone igitur nihil ego promeritus sum, & dum aliis prodesse studui, mihi obesse potuerim? Respondit amicus: nescis illud Adagium; *Litterarum radices amarae, fructus dulces*. Cum te iuuentuti instruendae dedisti, duram prouinciam suscepisti. Ludimagistri considerantur in arbore, velut radices. Fructus solet esse discipulorum: facilius iuuenis doctus promouebitur, quam magister docens?

Dicet hic aliquis: Quorsum haec scribis? Ambitione tua calamum, mentemque exacuit, vt tuam causam diceres, atque proferres, cum Grammaticos tueri, eorumque causam agendam suscepisse videaris? Fateor ego in primis me omni officio, omni munere indignum, & haec ex ioco potius, quam serio attigisse; nec me supra id, quod sum nihili homo, facere praesumo. Tantulo meam Deus lumine mentem illustrauit, vt facile cognoscam, solam Grammaticam, nisi sit prudentiae, & alicui alteri facultati coniuncta, non satis esse, vt dignitates, & praelationes obtineat, quae potius bonam, integramque mentem, consiliis prouidam, quam litteristantum exornatam requirunt. Hanc quidem Apologiam scripsi non pro me, Latinis litteris colorato, sed pro omnibus illis in Grammatica praestantibus, qui erudiendae iuuentuti operam nauant, vt aliquo beneficio ornati, sibi decus, aliisque incitamentum praeferant, cum eos video in ordinem cogi, qui tam de republica bene meriti sine merito iacent, ita vt de iis dici possit, quod Iuuenalis Saty. I. l. I. scripsit.

Probitas laudatur, & alger.

Mirum non sit, si perpauci inueniantur, qui Magistri appellandi, & habendi sint, cum deficiente praemio desint, qui onus sine honore subire velint. Dices quam plurimos inueniri ludimagistros; sed ple-

ros-

rosque perspicio sine doctrina; ita ut doceant, quae ignorant, & saepe saepius docentes doctore indigeant. Per pauci litterati hoc exercitium tam humile, & perexile; summeque laboriosum amplectuntur, nisi forte eos paupertas, & inopia cogat, ut Valerius Maximus lib. VI. cap. vlt. ext. 6. scripsit de Dionysio Siciliae tyranno: *Dionysius, Siciliae tyrannus, maximarum opum Dominus, exercituum dux, rector classium, equitatum potens, propter inopiam litteras puerulos Corinthi docuit.* Obseruatum historicum, quomodo consulte praenarrat primos titulos, primamque Dionysii fortunam, & ex tanto culmine ob inopiam descendisse ex tyranno, ex ditissimo ad ludimagistrum. Dignus tamen fuit, qui fieret ex principe Magister, ut cunctos mortales doceret, nunquam in eodem vestigio stare fortunam, & eius vicissitudinibus ditissimum quemque obnoxium esse. Et de eo Ouidius lib. IV. de Ponto secinit.

Ille Syracusia modo formidatus in urbe

Vix humili duram reppulit arte famem.

Non tamen Dionysius dedecori sibi duxit, e regno ad ludum litterarium conuigrasse, e regia ad paedagogium suum transtulisse dominatum; quare quibusdam cum visentibus, & admirantibus tantam in rege mutationem, dixit. *Et hic regnare est.* Regnum non amiserat, sed commutarat: quod olim in homines, in pueros deinde exercebat imperium. Idem Cicero in lib. III. Tuscul. q. ad huius regis exemplum licet non Grammaticae, sed Rhetoricae in suo Tusculano ludum aperire non erubuit, & scribens Paeto in lib. IX. ep. fol. 18. ait: *Cum essem otiosus in Tusculano, propterea quod discipulos obuiam miseram &c. quod ut Dionysius tyrannus cum Syracusis expulsus esset, Corinthi dicitur ludum aperuisse; & in eadem epistola haec identidem*

dem leguntur: *Ego, sublatis iudiciis, amisso regno forensi, ludum quasi habere coeperim.* Ibidem expende illa verba (*Regno Forensi*) Vbi in foro, in agendis causis quasi regnum obtinuerat, ibi orandi princeps, & in sua arte peritissimus quisque principatum sibi vindicat. Quare inter magistrum, & magistrum distinctio admittenda videtur. Si Cicero tantis functus honoribus, vir consularis, & consulatu insignitus, in omni re publicae vtilitati intentus, quasi ludum in suo Tusculano habere coeperit. Mihine forsitan per plures annos ludum aperuisse, & adhuc in domibus priuatis Grammaticam, & Rhetoricam docere pudori, ne dedecori dicam, esse poterit? Decidanne ex illa aestimatione, quam aut in digniore officio habui, aut in magis honorifico munere subeundo habiturus essem? In docendo forsitan minor factus sum, & non amplius ille, qui aliquando fui? Nonne hoc videtur litteris suum derogare honorem? Qui per litteras merui, aliquem referre gradum, per litteras doceo alios ad maiora conscendere.

Non desunt aliqui, qui contemnentes, vnde primum suae eruditionis lac fluxere, illa vulgari contumelia suam matrem, nempe Grammaticam improbrant his verbis: *Purus Grammaticus, purus asinus*; quasi qui in sola Grammatica consliterit, & ultra non sit progressus, pro ignorante haberi debeat. Dicat mihi quaeso iste vir doctus tam suae matri iniurius. Si aliquis daretur in solo Latino sermone optime versatus, hac aselli nempe ignorantiae contumelia notandus esset? Vnde Latinos Oratores, Poëtas, Historicos, caeterosque Latinorum Scriptorem libros interpretari didicerit, nisi ex sola Grammatica? Hocne aselli, ignorantisque erit, omnes Latinos libros sine vilo offendiculo percurrere, & totam Latinam prouinciam inoffenso pede per-

peruagari? Grammaticus non tam intra angusta confinia coarctatur, vt poësin non comprehendat, teste Seneca epist. 88. *Grammaticus circa curam sermonis versatur, & si latius vult, circa historias: tum vt longissime fines suos proferat circa carmina.*

Tanti nostra tempestate fiunt Hetrusci Poëtae, vt omissis Latinis litteris, paene omnes, etiam nonnulli optimae litteraturae expertes, huic generi Hetruscae poësis se dent; adeo vt perpauci Latini Poëtae nomen suum dederint illi tam celebri Academiae, nuper Romae erectae, vulgo Arcadia appellatae, quae per totam Italiam innumero fere Academicorum numero breui tempore diuagata est, quorum opera rhythmica, metrica, & soluta in plures tomos collecta, innitente pererudito litterarum, litteratorumque amatore Ioanne Mario Crescimbeni in antiquissima, venerabilique S. Mariae in Cosmedin dignissimo Archipresbytero, huius Academiae antesignano, recenter typis Antonii de Rubeis in lucem edita fuere. Si nostra tempestate inquam tanti fiunt Hetrusci poëtae, nonne pluris habendi erunt Latini, eorumque carmina, quorum pedes certa legeliantur, & quanto excellentior Latina lingua super caeteras eminet, quae omnium regum, populorumque consensu primatum, & principatum obtinet, vt in vltimis pacis capitulis anno 1714. in oppido, vulgo *Radstat*, inter Europae principes firmatae hoc vnum fuit ex parte Caroli Sexti Imperatoris aduersus Ludouicum XIV. Regem Galliae, qui pacis conditiones, & pacta sua Gallica lingua expresserat, ne vlla Latinae linguae iniuria facta fuisset crederetur, & ne villo pacto hic Galliae abusus posteris transfiret in exemplum, & Latinae linguae noceret, & nunquam probari, alligarique posset, eam de suo iure, de sua super caeteras linguas praerogatione, de suo principatu cecidisse, aut villo modo

cessisse, quia vt Germania, sic Gallia suas pacis conditiones latine declarare debuerat. Haec est illa Latina lingua, quae tribunalium, quae principum maiestatem prae se fert. Haec est illa lingua dominans, quae teste Liuiio, vbique terrarum sola exaudiebatur a Praetoribus Romanis, licet illius regionis linguam callentibus, dum per Latinum interpretem potius responsa accipiebant, quam alienae linguae licet cognitae, & bene intellectae audire sermonem, vt etiam testatur Valerius Maximus lib. II. cap. 2. de Magistratibus, atque institutis. 2. *Magistratus vero prisca quantopere suam populi que Romani maiestatem retinentes se gesserint, hinc cognosci potest, quod inter cactera obtinendae grauitatis iudicia, illud quoque magna cum perseuerantia custodiebant, ne Graecis vnquam nisi latine responsa darent &c. per interpretem loqui cogebant non in vrbis tantum nostra; sed etiam in Graecia, & in Asia: quo scilicet Latinae vocis honos per omnes gentes venerabilior diffunderetur.* Idem Cicero in Verrem Actione 6. sub finem fatetur, se accusatum fuisse, quod in Senatu Graeco verba Graeca habuisset, & non Latina, quasi in hoc violata esset Romani imperii maiestas, haec sunt Ciceronis verba: *Ait indignum facinus esse, quod ego in Senatu Graeco verba fecissem, quod quidem apud Graecos graece locutus essem, id fieri nullo modo posse.* Cumanis, vt habemus a Tito Liuiio D. 4. lib. X. honoris causa speciali priuilegio publice latine loqui fuit indultum, sic Historicus: *Cumanis eo anno petentibus permissum, vt publice latine loquerentur, & praeconibus latine vendendi ius esset.*

Si in tanto honore est lingua Latina, vt linguarum regina habeatur, ab effectibus causam dignoscere fas est. Quantum Latinae linguae decus tribuitur, tantumdem, ni maius ludimagistris tribuere par

gna. Dicit hic aliquis non partem materialem, sed formalem esse in quacumque scientia attendendam, materiam operis structurae nullam excellentiam conferre, ut argillaceum vas, quod a forma, & non a materia suum pretium, suamque aestimationem desumit. Non ego materiam contemnendam puto, quae quo pretiosior, eo pretiosior fiet & forma; pretio enim maiore augetur argenteum vas, quam eiusdem structurae, eiusdem artificii argillaceum. Quo quis erit perfectior Grammaticus, praeterquam quod eo aptior fiet ad omnes scientias, eo & maius erit perceptae scientiae ornamentum; ita ut & lingua Latina eodem tempore illustretur, & illustret, det, & accipiat splendorem. Quid enim dicitur de Philosopho, aut Theologo Latinae linguae imperito? Idem puto dicendum de eo, qui se scire praesumat, & loqui nesciat. Optimus Grammaticus in quacumque scientia, & quaecumque scientia in optimo Grammatico nobilitatur, sicuti multum interest pretiosissima gemma in plumbo, an in auro vinciat. Si tanti est dari optimos Grammaticos, cur ergo hos debito honore non prosequemur?

Eo tempore, quo litterati praemiis, & honore afficiebantur, erat illud saeculum, quod aureum, quod argenteum appellatur, & deficiente praemio in ferreum declinauerat, & Grammatica ars, ut corpus sine cibo fere defecerat, & Latina lingua in barbaram transferat. Hanc distinctionem saeculi aurei, argentei, & ferrei videtur Plinius Secundus non admittere, cum omni aetate natura viros produxerit, qui & studio, & ingenio floruerint, nec a primo saeculo, quod aureum vocant, subinde facta sit natura sterilis, ut omni tempore aliquos viros in hac facultate laudabiles non pepererit. Hoc temporum vitium est, ut praesentia contemnamus, & antiqua laudemus, atque probemus. Sic idem Plinius lib. VI.

epist.

epist. 21. *Sum ex eis, qui miror antiquos, non tamen, ut quidam temporum nostrorum ingenia despicio; neque enim quasi lasa, & effoeta natura nihil tam laudabile parit.* Testatur tamen idem Plinius litteras perituras fuisse, vitio non tam temporum, quam Imperatorum, qui in delicias, & libidines profusi, litteras, & litteratos exosi eos proseripserant, nisi Traianus Imperator eas refouisset, & quasi in novam vitam reuocasset largis praemiis, & honoribus litteratos complectens; sic ipse lib. III. ep. 18. Curio Severo scribit: *Mihi hunc honorem habitum putem? an studiis? studiis malo, quae prope extincta resouentur.* Et apertius id affirmat in Panegyrico ad Traianum his verbis: *Quid vitam? quid mores iuventutis, quam principaliter formas? Quem honorem dicendi magistris, quam dignitatem sapientiae doctoribus habes? ut sub te spiritum, & sanguinem, & patriam receperint studia, quae priorum temporum inmanitas exiliis puniebat, cum sibi vitiorum omnium conscius princeps inimicas vitis artes non odio magis, quam reuerentia relegeret. At tu easdem artes in complexu, oculis, auribus habes.* Non satis superque est Traianus Diis proximus laudandus, qui & litteras, & litteratos, dicendique magistros, & philosophos in Urbem reuocauit, procul illa exulantes, & impellente necessitate ad fustinandam vitam vilissima munia obire coactos: Quos praecessorum vitia, & faeuicia eiecerant, huius imperantis virtus, humanitas, & liberalitas non tam excepit, quam ad meritos euexit honores. In eandem rem, & in tanti Caesaris laudem Iuuenalis septimam satyram edidit.

*Et spes, & ratio studiorum in Caesare tantum.
Solus enim tristes hac tempestate Camaenas
Respexit, quum iam celebres, notique poetae
Balneolum Gabiis, Romae conducere surnos*

*Tentarent, nec foedum alii, nec turpe putarunt
Praecones fieri &c.*

Nulla eo tempore litterati ab Imperatoribus eiekti, a plebe neglecti emolumenta inueniebant, nec in vlllo erant honore, quos non tam odium (vt dixit Plinius in Panegyrico) quam reuerentia, id est, timor relegauit: timentur enim illae artes vitiis inimicae. Quare extra urbem Gabiis (huius excisae urbis extant ruderata monumenta in via Praenestina inter oppida Columnnam, & montem Portium in loco, qui dicitur, *Campus Gabius*, duodecim mill. passuum procul ab vrbe Roma) balneariam agebant, & Romae furnariam exercere tentabant, nec sibi dedecori ducebant praekonis officium subire, vitamque per sordidum quaestum transigere. Quam fuerit exigua merces tunc temporis Grammaticae magistris persoluta, & quam male tanti compensati labores in eadem satyra paulo post conqueritur idem Poëta.

*Quis gremio Enceladi, doctique Palaemonis affert,
Quantum Grammaticus meruit labor? Et tamen
ex hoc*

*Quodcumque est (minus est autem quam Rbetoris
aera)*

*Discipuli custos praemordet Acoenetus ipse,
Et qui dispensat frangit sibi: cede Palaemon,
Et patere inde aliquid decrefcere, non aliter
quam*

Instititor &c.

Fuere Enceladus, & Palaemon docti Grammatici; hic secundus fuit, ille Rhemnius Palaemon Vincentinus Grammaticus, quem Tranquillus de claris Grammaticis refert eo arrogantiae, & superbiae deuenisse, vt diceret litteras secum natas, & secum morituras, & super caeteros suam ita iactabat litteraturam, vt appellaret Marcum Varronem porcum litterarum.

rarum. Interrogatus hic quodam die, quid interesset inter Gutta & Stilla, respondit: Gutta stat, Stilla cadit. Quid retulere ex sua arte hi alioquin celebres Latinae linguae professores? Quis, Satyricus inquit, detulit his mercedem tanto labore dignam? & erat merces minor exigua mercede Rhetoris, quae non argento, sed aere persoluebatur. Et tamen Acoetus paedagogus, qui discipulos ad scholam comitabatur, aliquid ex mercede magistri sibi praecidebat, idemque faciebat oeconomus, cuius erat stipem praeceptori erogare. Quare poeta quadam commiseratione eundem solatur Palaemonem his verbis: Cede Palaemon de iure tuo, & aequo animo patere tibi aliquid de mercede diminui ad mercatoris exemplum, qui aliquid de condicto pretio ementi remittit. Hoc peius erat, ut infra idem testatur poeta, si magister sibi satisfieri volebat, saepe saepius in ius ire, & coram Tribuno iudice constitutam mercedem postulare cogeretur.

Rara tamen merces, quae cognitione Tribuni

Non egeat &c.

Nostri tempestate plus musico, quam ludimagistro tribuitur: sunt ita mores ad mollitiem lapsi, ut viri nobiles pluris musicos modos, cantum, eiusque flexiones, quam optimam Latini sermonis rationem, & quamcunque ingenuam artem faciant. Hac dulcedine, corruptelaque animi illece facile ad alia vitia trahuntur, & hanc perniciem non tam volunt, quam etiam magno emunt; inde mirum non est, si voluptuarius homo in aulis principum sit magis acceptus, liberaliusque tractetur, quam humanarum litterarum magister. Magis aurium blandimenta expetuntur, quam viri litteris, sciensisque exornati. Non minorem hinc Tibi Sulmonis, Rusciani &c. MARCE ANTONI BVRGHESI, Excellentissime Princeps, gloriam, & laudem comparasti, qui ad tuos natos optime educandos, libera-

libusque artibus, & scientiis instruendos, litteratos, sapientesque magistros etiam ab exteris regionibus nullis parcens impensis adiciisti, in quibus admiror praestantissimum, sapientissimumque tot voluminibus a se in lucem editis satis superque celebratum, omnigenae scientiae callidissimum Patrem Ignatium Hiacyntum Amat de Graueson, sacrae facultatis Parisiensis Doctorem, Collegii Casanatenfis in vrbe Theologum ex ordine fratrum Praedicatorum, qui Exc. D. Franciscum tuum dignissimum filium philosophia speculatiua, & Ethica, & Theologia, & Ecclesiasticis historiis, earumque controuersis dogmatice, methodice instruxit, & expoliuit. Quantum ipse sub tanto Doctore profecerit, argumento extat vtramque philosophiam in partes, & in vniuersum publice in Collegio Mineruitano non semel defendisse, & Theologiae lauream doctoralem in Archigymnasio Sapientiae, vix plenam pubertatem egressum, mira cum laude fuisse assecutum, & breui in Pontificio, & Caesareo iure altera doctoris laurea decorandum. In mei electione vero ad hunc, & Exc. D. Iacobum eius germanum fratrem Latinis litteris imbuendos, Excellentissime Princeps, aut tua Te opinio, aut alienum consilium fefellit; dum haec electio in mei honorem potius, quam in eorum commodum cessit, quantuluscumque tamen in arte Grammatica sum, totus in illis erudiendis fui. Non hic te silentio praetereundum puto, Excellentissime D. Iacobe, qui binis philosophiis speculatiua, & morali instructus, Mathematica, Geographia, & profana historia expolitus nulla praetermissisti studia, quae praeclarissimum equitem, & principis filium decorare possint. Et quid dicam de Exc. D. Paulo, qui licet natu minimam eadem sui D. Iacobi fratris vestigia, & doctrinam sequutus, licet aetate, non tamen ingenio, & sapientia

SE
tia mi
Excel
os ind
gis, n
bus, l
sime c
lenti
cura,
scient
arte;
perit.
mos
stator
litter
tatibu
aliqu
solut
cum
mine
ment
cit, f
Ligu
peter
tiofu
tas no
mag
dam
dign
nius
gua
pulo
Si m
fessio
tatib
Auf

tia minor illo dignoscitur. Denique tibi gratulor Excellentissime Princeps D. Marce Antoni, qui filios indole, & ingenio praestantes fortitus es; sed magis, magisque gratulor, quod eos omnibus virtutibus, bonis artibus, & scientiis instruendos attentissime curavisti. Non satis fuerat, eos a natura excellenti ingenio ornatos fuisse, nisi optimi parentis cura, & solertia a Magistris eruditione claris eos scientiis imbuendos inuigilasset. Natura perficitur arte; si altera alteri non accedit, altera sine altera perit.

Fateor plurimos in Latinis litteris praestantissimos viros beneficiis, & largis stipendiis fuisse honoratos, ut Sanctissimus D. N. Papa CLEMENS XI. litteratorum Princeps & Pater multos ex his dignitatibus insigniuit. Et non mihi restrictior, visis aliquibus ex meis Latinis impressis compositionibus soluta oratione, & ligata, & postremo viso elogio cum duodecim purissimis anagrammatis ex suo nomine literaliter depromptis, suaque gesta experimentibus in lucem editis, sponte mihi animum fecit, si nollem Saouanae, in vrbe Geneta, & in tota Liguria Canonicatum, aut aliud vacans beneficium peterem, promittens, se mihi in omnibus fore gratiosum. Principis mihi gratia, & liberalis voluntas non defuit, sed aduersa fors obstitit. Inter Ludimagistros nonnullos, sed raro exemplo, & quadam cum populi admiratione, legimus ad aliquam dignitatem euectos, in his fuit Aufonius, Aufonius inquam, Gratiani Imperatoris in Latina lingua magister, ut in sua pereleganti oratione discipulo gratias agit de Consulatu per litteras obtento. Si multi inuenirentur Aufonio, & scientia, & professione pares, multi credo inuenirentur, & dignitatibus decorati. Symmachus lib. I. ep. 21. eidem Aufonio de dignitate obtenta gratatur, & interca-

tera haec illis scribit: *In te videmus ibi esse praemia honoris; ubi sunt merita virtutis.* Gaudetque per litteras veluti per quosdam gradus ad fuscipienda regimina litteratos ascendere: *Quia iter ad capeffendos magistratus saepe litteris promouetur.* Et multo magis gaudet, quia aliis erit incitamento ad bonas artes, litterasque colendas: *Multi post hac adniterur artes bonas, & laudis germanas, & meras litteras.* Miratur tamen, multos principes nullum suis magistris detulisse honorem cum censu, vt Alexandrum Magnum, cum omnium rerum potitus esset, in omnes liberalem, Aristoteli magistro suo nullam suae liberalitatis, gratique animi monumentum reliquisse: miraturque alios summos viros magistris suis non eas retulisse gratias, quas debuissent: *Sin ignoramus magnum illum, cuius supra votum fortuna fluxit Stagiritae suo nihilum commodasse, nisi quanto Ennio ex Aetolicis manubiis captiua eblamys tantum muneri data Fuluium decolorat.* Enimvero neque Panaetio Africanorum secundus, neque O-pillo Rutilius, vel Cyneae Pyrrhus, aut Metrodoro suo Mithridates Ponticus liberalium disciplinarum pretia soluerunt &c. At nunc eruditissimus Imperator, & opum largus, & honorum, quasi pro usura tibi praemia detulerit; ita super sortem foenoris reddit. Non defuere tamen inter Catholicos Principes, qui suos magistris & infulis, & galero purpureo insigniendos curauerunt, vt Caroli Quinti Imperatoris Magister inter Cardinales adscriptus, Pontifex postea maximus renuntiatus fuit Adrianus Sextus. Hi fuere horum discipulorum magistris, ni dicamus de aliquibus ex ludo litterario ad aliquem gradum promotis fuisse potius fortunae munus, quam professionis praemium. vt Iuuenalis ait Sat. 7.
Si fortuna volet, fies de Rhetore consul,
Si volet haec eadem, fies de Consule Rhetor.

Ego

Ego tamen ne ingrati animi crimen subeam, fateri debeo, vnum inuenisse de me optime meritum, nunquam satis honoris causa nominandum, Excellentissimum D. Principem MARCVM ANTONIVM BVRGHESIVM, qui me in Collegium Sacerdotum magnificentissimo suo S. MARIAE MAIORIS Burghesiano Sacello inseruientium cooptauit, cuius gratiam, & beneficentiam nunquam mihi defuturam spero, quem cum tota Burghesia familia, mihi Deus, & Beatissima Virgo seruet incolumem, quotidie ad aram rem Diuinam agens omni humilitate supplex exoro.

III. DE QVIBVSDAM SACRAE SCRIPTVRAE LOCVTIONIBVS, QVAE IMPERITIS ET INDOCTIS PARVM LATINAE VIDENTVR.

Nonnulli Grammatistae, & paedagogi temere & audacter improbant varias in sacris pagellis locutiones, vtpote a Grammaticorum praeceptis alienas; at hi putido ore, & mente non sana damnant, quae non intelligunt; & non animaduertunt, profunda esse nostrae fidei mysteria, quae ipsi ignorant etiam in ipsa grammaticali literatura. In Responsorio secundae lectionis post secundum nocturnum Officii defunctorum habemus ab Ecclesia haec verba: *Vbi fugiam, nisi ad te Deus meus?* Isti penitus ignorantes dicunt dicendum fuisse: Quo fugiam. Non obseruant isti respectu Dei nullum dari motum ad locum, cum Deus sit in omni loco: si posset inue-

inueniri aliquis locus, in quo Deus non sit, tunc diceretur: Quo fugiam? sed vbi cumque fugiam, Deus erit. Huic similis est illa locutio in libro Iudith cap. V. 16. *Vbi cumque ingressi sunt sine arcu, & sagitta, & absque scutis & gladio, Deus eorum pugnavit pro eis, & vicit.* Id est in omni loco, in quem ipsi ingressi sunt, Deus eorum pugnavit pro eis. *De-duc me in via tua.* (Psalm. XXCV. 11.) id est sis mihi dux in via tua. Sicuti motus, qui fit in loco, vbi sumus, status naturam habet, & ob id dicimus: ambulare in foro, in porticu, & non per forum, per porticum. Vbi cecidi, inde surrexi, i. e. inde surrexi, illinc, ex eo loco, in quo cecidi. *Tenebrae non obscurabuntur a te.* (Psalm. CXXXIIX. 12.) Vbi est Deus, non sunt tenebrae, cum sit ipsa lux, & relicta literaliter interpretatione, allegorica attendenda est; Tenebrae scilicet peccata ante te non erunt in obscuro, sed patebunt. Multa sunt in sacris paginis, quae a recto Grammaticorum sensu discordare videntur, sed in ipsa Latinitate mysterium latet. *Descendit hic iustificatus ab illo.* (Luc. XVIII. 14.) Vide p. 1641. (a) *Ebullierunt villae, & agri.* (1 Reg. V.)

Vide

- (a) En verba Cl. *Montii* in Latio Restituto l. c. quorum nonnulla ex p. 1640. sunt repetenda: Aliquando praepositio *A* vel *Ab* significat pro eo, quod spectat &c. vel pertinet ad rem. Hinc p. 1641. post allegata ex profanis scriptoribus exempla, ita pergit: Descendit hic iustificatus in domum suam ab illo. Lucae Euang. c. xviii. 14. *In riguardo à quello, posto in confronto di quello, quando giustificato à casa,* nisi velis dicere fuisse ab illo iustificatum, quasi illum fuisse causam, vt hic iustificaretur; nam illius elatio magis huius humilitatem iustificauit, id est fecit, vt maior appareret in diuino conspectu humilitas istius, & ob id a Deo mereretur iustificari.

Vide p. 778. (b) *Non iustificatur homo compositus Deo.* (Iob cap. IX. 2.) id est positus cum Deo, vel ante Deum, *nesso à confronto di Dio.* Vide p. 777. (c) *Ipsè dominabitur gentium* (Psal. XXI. 29.) *Inimicorum suorum dominabitur.* (Psal. XI. 10.) & saepe cum genitiuo in sacris paginis. Vide p. 427. (d) *Misereor* quandoque cum Dativio. *Misereor nobis Domine,* *miserere.* (Iob. VIII. 6. 10.) & alibi. Vide p. 424. (e) Perraro inuenies in sacra Scriptura *Poeniteo,* & hoc adhibitum fuit personale apud Veteres Latinos. *In hoc ipso poeniteamus, & indulgentiam eius suscipis lacrymis postulemus* (Iudith cap. VIII. 14.) id est poenitentiam teneamus. *Quotiescumque poenituerunt se recessisse a cultu Dei sui.* (Ibidem cap. V. 19.) *Poenitentiini igitur & conuertimini.* (Act. Apost. III. 19.)
i. e.

(b) l. c. sub voce *ebullio* haec habet: hoc verbum significat 1) bullas facere 2) transfertur ad illa, quae instar bullarum cito euanescent, quare locum ex l. lib. Reg. ita transfert: *Le ville, e i campi in un subito verdeggiarzi, e in un subito si faccorono.* Et apud Hieronymum, cuius verba p. 779. allegat.

(c) Ex l. c. huc spectant: componere rem cum re, hominem homini & cum homine, *mettere à confronto, à paragone una cosa con l'altra, un huomo con l'altro.* *lugurtha, vbi Metelli dicta cum factis composuit, Sallust. Ing. Possè à confronto li detti con li fatti &c.*

(d) Non p. 427. sed 428. extat: *Dominor cum genitiuo frequens, & in sacris paginis, ipse dominabitur tui Gen. IV. 7. Dominare nostri tu, & filius Iud. VIII. 22. Non dominabor vestri ib. 23. Dominabuntur eorum Matth. XX. 25. & alibi.*

(e) dicit l. c. Antiqui etiam verbis personalibus, *misereo, miseresco, & misereor* dativium personae dedere. *His quoque nonne palam est ultro miserescere Diuos.* Statius l. XI. Theb. *misereor tibi puella l. II. controu. 2. & in sacris paginis: Misereor illis, & super illos, frequentissimus tamen est genitiuus.*

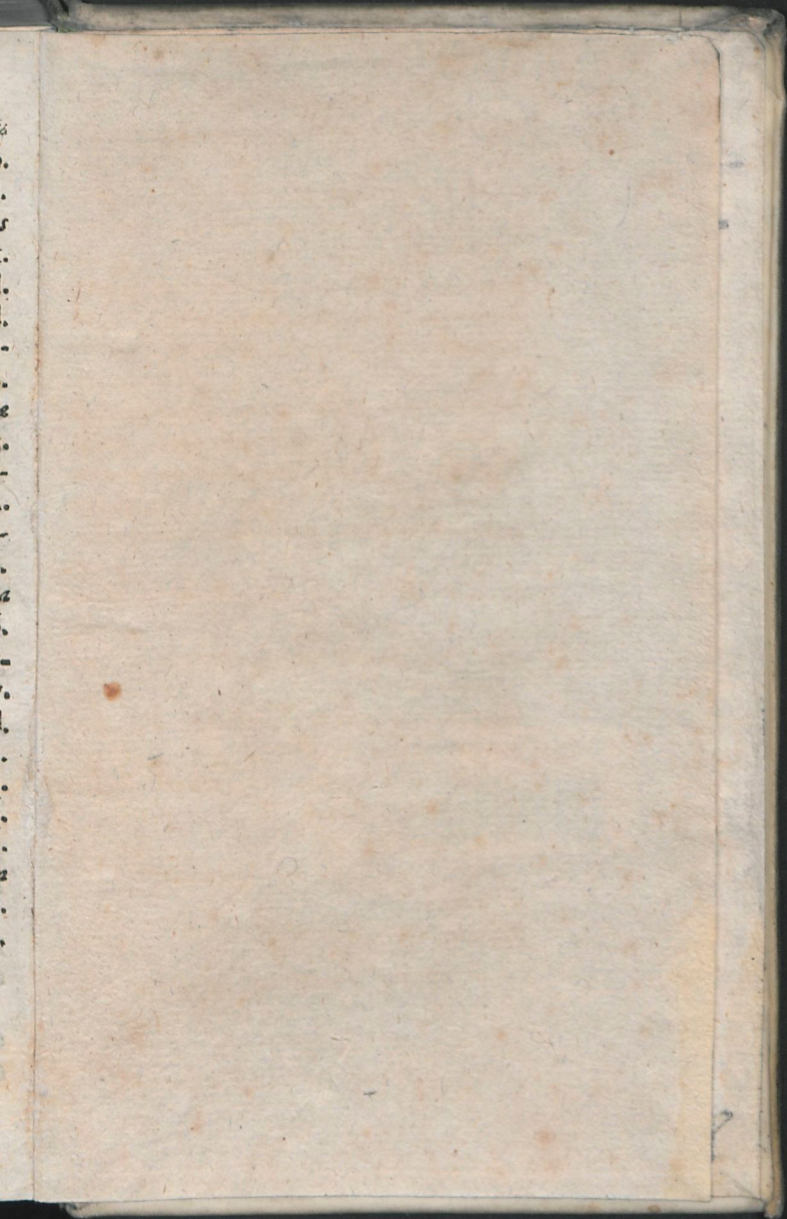
id est poenitentia teneamini. Vide p. 754. (f) Veteres Latini adhibebant odio, odis, Odiui, odire, quod etiam in sacris paginis saepe legitur. *Propterea odiui omnem viam iniquitatis* (Psalm. CXVIII. 128.) *Vt odirent populum eius.* (Psalm. CIV. 25.) Vide p. 163. (g) *Audi populus meus.* (Psalm. II.) pro popule mi. Vide p. 117. (h) *Memorabor iustitiae tuae solius.* (Psalm. LXX. 16.) Vide pag. 1766. (i) In illo tempore, id est in illa tempestate, qua Christus verfabatur cum hominibus in terris. Vide p. 1203. Secundum Lucam, id est secundum Euangelium conscriptum a Luca, vel secundum Lucam, id est ex Euangelio Lucae, vt viuere secundum naturae rationem, id est ex naturae ratione. Haec pauca adnotauit, vt audaciam aliquorum reprimam temere, & insulte, dicentium linguam Latinam in sacra Scriptura ad Grammaticorum praecepta non esse attendendam. Sciant hi, Diuinas litteras esse, nullo humano iudicio discutiendas, sed deuota mente excipiendas, ne in supremi Numinis indignationem incurrant.

(f) Ib. ait: cum vno casu quandoque reperiuntur, vel cum solo infinito post se. *Et si duarum poenitebit, addantur duae* Plaut. Stich. IV. 1. 45. & quibusdam interiectis pergit: *Videntur haec verba* (poenitet, piget, pudet) *quondam fuisse personalia &c.*

(g) l. c. Odi est ab antiquo odio quartae coniugationis & flecebant antiqui: odio, dis, diui, ditum, odire, quod saepe vsurpatur in sacris pagellis.

(h) l. c. Aliquando per Graecismum, aut per enallagen vocatiuus in *us* reperitur, & post allegata ex Virgilio, Liuiio, & Lucano exempla, concludit: sic in sacris paginis *Audi &c.*

(i) l. c. Hic dicendi modus etiam obseruatur in sacris paginis: *Domine exaudi vocem meam clamantis ad te. Memorabor &c. tuam ipsius animam pertransibit gladius* Luc. II. 35.

38 $\frac{8}{7}$

Ms. 38 $\frac{8}{7}$

VD18

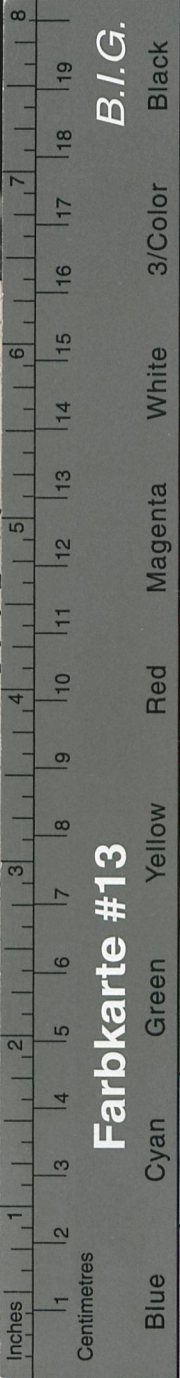
ULB Halle 3
002 401 789

VD18

B.I.G.

Farbkarte #13

GASPARIS SCIOPPII
MINERVA
SANCTIANA

IMPUGNATA AC REFUTATA
A B

AVGVSTINO MARIA DE MONTE,
SAVONENSE,
VNA CVM HVIVS

LVDIMAGISTRO
SEV
GRAMMATICORVM
APOLOGIA,

NEC NON
QVIBVSDAM SACRAE SCRIPTV-
RAE LOCVTIONIBVS, QVAE IMPE-
RITIS ET INDOCTIS PARVM LATINAE
VIDENTVR.

SECVNDVM EXEMPLVM ROMANVM
RECENSVIT ET PRAEFATVS EST
IOANNES ERHARDVS KAPPIVS.

—————
L I P S I A E
APVD IOAN. FRIDERICI BRAVNII
HAEREDES. M DCC XXIII.

4

